Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ◆ 28 июнь 1968 йил, жума ◆ № 149 (14.011) ◆ Баҳоси 2 тийин

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК АРТЕЛИ ЯНГИ УСТАВИ ЛОЙИҲАСИНИ ИШЛАБ ЧИҚУВЧИ КОМИССИЯ МАЖЛИСИ

26 июнда қишлоқ хўжалик артелининг янги намунавий Устави лойиҳасини ишлаб чиқувчи ва колхозчиларнинг III Бутуниттифоқ съездини тайёрловчи комиссиянинг мажлиси бўлиб ўтди.

Республикалар, ўлкалар ва областлар, қишлоқ хўжалик ташкилотлари, колхозлар ва илмий муассасалардан қишлоқ хўжалик артелининг янги устави лойиҳасига берилган таклифлар кўриб чиқиш учун комиссияга тақдим этилди.

Мажлисда комиссия раиси ўртоқ Л. И. Брежнев ахборот берди.

Комиссия бундан кейинги иш тартибини белгилаб олди.

ҚАШҚАДАРЁ ҒАЛЛАКОРЛАРИНИНГ МЕҲНАТ ҒАЛАБАСИ

Қашқадарё области колхоз ва совхозларининг меҳнаткашлари КПСС XXIII съезди ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VIII пленуми қарорларини амалга ошира бориб ва В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб кутиб олиш учун мусобақалашиб, катта меҳнат ғалабасига эришдилар. Дон сотиш юзасидан белгиланган давлатнинг план—заказини (маккажўхори ва шолидан ташқари) муддатидан илгари республикада биринчи бўлиб бажардилар. Арпа уруғи фонди жамғариш плани ҳам адо этилди. Тайёрлов пунктларига 3 миллион 200 минг пуд дон топширилди.

Ғалла ўрим-йиғимини тез суръатлар билан олиб бораётган Чироқчи районининг ғаллакорлари Ватан омборига 19.900 тонна арпа ва буғдой тўкиб, давлатга дон сотиш планини муддатидан илгари бажардилар. Дон тайёрлаш давлат планини муддатидан илгари адо этган Ғузор ва Яккабоғ районларининг колхозчилари, совхоз ишчилари ва қишлоқ хўжалик мутахассислари ҳам яхши меҳнат қилишяпти.

Областда давлатга дон топшириш ва сотиш давом этмоқда.

Қашқадарё областининг ғаллакорларида ҳосил ўрим-йиғимини тезроқ тугаллаш, Ватанга камида 7 миллион 500 минг пуд дон бериш юзасидан олинган социалистик мажбуриятларни бажариш учун социалистик мусобақа кенг қулоч ёймоқда.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАДИ

МОСКВА, 27 июнь. (ТАСС). Бугун Москвада еттинчи чақириқ СССР Олий Советининг тўртинчи сессияси ўз ишини давом эттирди. Эрталаб соат 10 да Кремльнинг Съездлар саройида Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг қўшма мажлиси бошланди.

Сессия иштирокчилари Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косигин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорний, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, В. В. Гришин, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Шчербицкий, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев ўртоқларни, шунингдек СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарларини, СССР Олий Совети Президиуми секретарини, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоларини, СССР ҳукумати аъзоларини қизғин қарсаклар билан кутиб олдилар.

Депутатлар СССР Олий Советининг таклифига биноан мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Ҳиндистон парламенти халқ палатасининг раиси доктор Н. Санжива Редди бошчилигидаги Ҳиндистон парламент делегациясини самимий табрикладилар.

Шундан кейин Иттифоқ Совети қонун лойиҳалари тайёрлаш комиссиясининг раиси депутат М. С. Соломенцев сўзга чиқди. Никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар Қонунлари Асослари лойиҳаси муҳокама қилинганлиги муносабати билан депутатларнинг таклифлари юзасидан доимий комиссияларнинг ишлари тўғрисида ахборот берди. СССР Олий Совети депутатлар томонидан қилинган бир қанча таклифларни ҳисобга олган ҳолда «Никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар Қонунлари Асослари»ни бир овоздан қабул қилди.

Шундан кейин сессия кун тартибидаги учинчи масалани қараб чиқишга киришди. Халқаро аҳвол ва Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати тўғрисидаги ушбу масала юзасидан СССР Ташқи ишлар министри А. А. **Громико** доклад қилди.

МОСКВА, 27 июнь. (ТАСС). Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг қўшма мажлисида «Халқаро аҳвол ва Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати тўғрисида» СССР ташқи ишлар министри депутат А. А. Громико доклади юзасидан «Известия» газетасининг бош редактори депутат Л. Н. Толкунов, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти депутат О. С. Содиқов, Иркутск область Нижнеудинск районидаги «КПСС XXIII съезди» колхозининг раиси депутат А. В. Петров, Тбилиси давлат университетининг ректори депутат И. Н. Векуа, ВЦСПС секретари депутат П. Т. Пименов, Закарпатье область Тячев районидаги Буштина ёғоч комбинати паркет цехининг станокчиси депутат А. И. Покотило, Қозоғистон ССР Министрлар Советининг раиси депутат М. Б. Иксанов ва Литва Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари депутат А. Ю. Снечкус сўзга чиқдилар.

Шу билан бу масалани муҳокама қилиш тугади. СССР Олий Совети «Халқаро аҳвол ва Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати тўғрисида» СССР ташқи ишлар министри депутат А. А. Громиконинг доклади юзасидан бир овоздан қарор қабул қилди. Қарорда СССР ҳукуматининг олиб бораётган ташқи сиёсати ҳамда халқаро муносабатлар соҳасидаги амалий ишлари тўла равишда маъқулланади.

Кун тартибидаги барча масалалар муҳокама қилинди. СССР Олий Советининг тўртинчи сессияси ёпиқ деб эълон қилинади.

СССР Олий Советининг қарори

«ХАЛҚАРО АҲВОЛ ВА СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТИ ТЎҒРИСИДА» СССР ТАШҚИ ИШЛАР МИНИСТРИ ДЕПУТАТ А. А. ГРОМИКО ДОКЛАДИ БЎЙИЧА

Совет Социалистик республикалари Иттифоқи Олий Совети «Халқаро аҳвол ва Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати тўғрисида» СССР ташқи ишлар министри депутат А. А. Громиконинг докладини тинглаб ва муҳокама қилиб **қарор қилади:**

СССР ҳукуматининг олиб бораётган ташқи сиёсати ва халқаро муносабатлар соҳасидаги амалий ишлари тўла равишда маъқуллансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1968 йил, 27 июнь.

Венгрия Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегацияси Москвага келди

МОСКВА, 27 июнь. (ТАСС). КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг таклифига биноан Венгрия Социалистик Ишчи Партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Янош Кадар бошчилигидаги Венгрия Халқ Республикасининг партия-ҳукумат делегацияси расмий дўстона визит билан бугун Москвага келди.

Венгрия Халқ Республикаси ва СССРнинг давлат байроқлари билан безатилган Внуково аэродромида венгриялик дўстларни ўрток Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косигин, Н. В. Подгорний, М. А. Суслов, В. В. Гришин, К. Ф. Катушев, СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосарлари, СССР Министрлари ва бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

СССРДА АҲОЛИГА МЕДИЦИНА ЁРДАМИ КЎРСАТИШНИНГ АҲВОЛИ ВА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШНИ ЯХШИЛАШ ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

СССРда социалистик жамият қурилганлиги, бу жамиятнинг иқтисодий қудрати мустаҳкамланганлиги халқ турмушининг моддий ва маданий даражаси тўхтовсиз юксалиб бораётганлиги ва фан тараққий этганлиги натижасида совет кишиларининг соғлиғини муҳофаза қилиш ва яхшилаш соҳасида катта муваффақиятларга эришилди. Соғлиқни сақлашнинг социалистик принциплари — ҳамма учун текин малакали медицина ёрдами, касалликларнинг кенг кўламда олдини олиш принциплари изчиллик билан амалга оширилмоқда.

СССРда кишиларнинг ўртача умри анча ўсди. Аҳоли ўртасида касаллик камайди, юқумли касалликларнинг кўпи тугатилди. Халқнинг соғлиғини муҳофаза қилиш ва мустаҳкамлаш, соғлиқни сақлаш соҳасидаги барча тадбирларни амалга ошириш мустаҳкам моддий техника базасига ва медицина фанининг муваффақиятларига таянади. Совет ҳокимияти йилларида касалхоналар, поликлиникалар, туғруқхоналар ва бошқа медицина муассасаларининг, шунингдек курортлар, санаторийлар ва дам олиш уйларининг кенг шохобчалари вужудга келтирилди. Аҳолининг врачлар билан таъминланганлиги жиҳатидан Совет Иттифоқи жаҳондаги биринчи ўринларнинг бирини эгаллаб турибди.

Совет давлати оналик ва болаликни муҳофаза қилиш тўғрисида, болалар учун ихтисослаштирилган медицина муассасаларини ташкил этиш ҳақида ва соғлом ёш авлодни тарбиялаб ўстириш учун шарт-шароитни вужудга келтириш тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилмоқда.

Аҳолининг соғлиғини муҳофаза қилиш ва мустаҳкамлаш — меҳнаткашлар депутатлари Советлари фаолиятининг муҳим томонларидан биридир. Касаба союзлари, Қизил Крест ва Қизил Ярим Ой жамиятлари ҳамда бошқа жамоат ташкилотлари бу ишга катта ҳисса қўшмоқдалар.

СССР Олий Совети шуни қайд қиладики, соғлиқни сақлашни ривожлантиришда умуман катта муваффақиятлар қўлга киритилгани ҳолда, аҳолининг соғлиғини муҳофаза қилишни янада яхшилаш ва мустаҳкамлаш учун мавжуд имкониятларнинг ҳаммасидан ҳали фойдаланилмаётир.

Қишлоқ ва шаҳар аҳолисининг медицина ёрдамига, шу жумладан, ихтисослаштирилган медицина ёрдамининг айрим турларига бўлган эҳтиёжлари ҳали етарли даражада бир текисда қондирилмаяпти. Аҳолининг ва медицина муассасаларининг баъзи дори-дармонлар ва медицина буюмларига бўлган талаблари тўла таъминланмаяпти.

Айрим жойларда соғлиқни сақлаш муассасалари ва медицина саноати корхоналари қурилишида белгиланган муддатларга риоя қилинмаяпти, қурилиш ишлари паст сифатда олиб борилялти, капитал қурилиш учун ажратилган маблағлар тўла ўзлаштирилмаяпти, касалхоналар ва поликлиникалар биноларининг кўп лойиҳалари ҳозирги талабларга жавоб бермаяпти.

Ишлаб чиқаришда меҳнат шароитини яхшилаш ҳавонинг ҳовузларнинг, тупроқнинг ифлосланишига барҳам бериш ва бунинг олдини олишга етарли даражада эътибор берилмаётир, санитария-гигиена нормалари ва қоидаларига риоя қилиш устидан зарур контроль таъминланмаётир.

Медицина ходимларини тайёрлаш ва улардан фойдаланишда камчиликлар бор, медицина ходимларининг малакасини ошириш системасини такомиллаштириш талаб этилади.

Илмий муваффақиятлар соғлиқни сақлаш практикасига сусткашлик билан жорий қилинмоқда, медицина фанининг баъзи муҳим проблемалари юзасидан олиб борилаётган тадқиқотлар етарли эмас.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

1. Аҳолининг соғлиғини сақлаш ва уни доимо яхшилаб бориш тўғрисида ғамхўрликни янада кучайтириш, касалликларнинг олдини олиш ва камайтиришга ёрдам берувчи социал, иқтисодий ва медицина тадбирларини кенгайтириш муҳим давлат вазифаси деб ҳисоблансин.

2. СССР Министрлар Советининг соғлиқни сақлаш соҳасидаги фаолияти маъқуллансин.

Еттинчи чақириқ СССР Олий Советининг тўртинчи сессиясида СССРда аҳолига медицина ёрдамининг аҳволи ва соғлиқни сақлашни яхшилаш чоралари тўғрисидаги масала муҳокама қилинган вақтда ҳар иккала палата соғлиқни сақлаш ва социал таъминот комиссияларида ҳамда депутатлар қилган таклифларни назарда тутган ҳолда аҳолининг соғлиғини сақлаш ва мустаҳкамлашни кучайтириш юзасидан тадбирлар ишлаб чиқиш СССР Министрлар Советига топширилсин.

3. Соғлиқни сақлаш министрлиги, СССР министрликлари ва идоралари, иттифоқдош ва автоном республикалар министрлар Советлари, министрликлари ва идоралари, меҳнаткашлар депутатлари маҳаллий Советлари ва уларнинг ижроия комитетлари, касаба союзлар ва бошқа жамоат ташкилотларининг марказий ва маҳаллий органлари аҳолининг соғлиғини сақлашни янада яхшилаш ва соғлиқни сақлаш органлари ва муассасаларининг ишини такомиллаштириш чораларини кўрмоқлари керак. Бу соҳада қуйидагилар зарур деб топилсин:

— соғлиқни сақлашни планлаштиришни яхшилаш: соғлиқни сақлаш муассасалари ва медицина саноати корхоналари қурилишига ажратилган капитал маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, кўрсатилган объектларни қуришнинг боришини ва сифатини ҳамда ўз вақтида ишга туширилишини назорат қилиб туришни кучайтириш; даволаш профилактика муассасаларини зарур медицина асбоб-ускуналари, транспорт ва алоқа воситалари билан таъминлашни яхшилаш;

— саноат, қурилиш ва транспорт ишчиларига ҳамда шаҳар аҳолисининг бошқа табақаларига медицина ёрдами кўрсатишни янада яхшилаш чораларини кўриш, қишлоқ аҳолисига, шунингдек оналар, болалар ва ўсмирларга медицина ёрдами кўрсатишни ривожлантиришга алоҳида эътибор бериш; ихтисослаштирилган медицина ёрдами, амбулатория, поликлиника, тез ва шошилинч ёрдам кўрсатишни такомиллаштириш, медицина муассасалари ишидаги маданиятни ошириш;

— ғоят самарали дори-дармон воситалари, медицина асбоблари, аппаратлари ва медицинага доир бошқа буюмлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш; аҳолининг дори-дармон ҳамда гигиена ва санитария буюмларига бўлган эҳтиёжларини тўларок қондириш; дорихоналар ва дорихона пунктлари тармоқларини кенгайтириш;

— санаторий-курортларда даволашни ва меҳнаткашларнинг дам олишини ташкил этишни яхшилаш, физкультура ва спортни янада кенгроқ ёйиш чораларини кўриш; болалар яслилари ва боғчалари, санаторийлари, ўрмонзордаги мактаблар, пионер лагерлари тармоқларини янада ривож топишини таъминлаш; табиий шифобахш омиллардан рационал фойдаланишни назорат қилишни кучайтириш.

4. Врачлар ва ўрта медицина ходимларини тайёрлаш сифати ва уларнинг малакаси оширилсин. Қишлоқ жойлардаги даволаш-профилактика муассасаларини врачлар билан янада тўларок таъминлаш мақсадида медицина кадрларини рационал тақсимлашга алоҳида эътибор берилсин.

5. Аҳоли орасидаги касалликларнинг олдини олиш ва даволаш ҳамда соғлиғини мустаҳкамлаш билан алоқадор энг муҳим проблемалар юзасидан илмий-тадқиқот ишларини кенгайтириш зарур, деб топилсин; фан ва техника ютуқларини соғлиқни сақлаш практикасига жорий қилиш таъминлансин.

6. Министрликлар ва идоралар, корхоналар ва хўжалик ташкилотларининг раҳбарлари атмосфера ҳавосининг саноат ва коммунал маиший чиқиндилар, автотранспортдан чиқадиган газлар билан ифлосланишининг олдини олиш, сув манбаларини саноат оқинди сувлари билан ифлосланишдан сақлашни ва тупроқни саноат чиқиндилари ва заҳарли дориворлар билан ифлосланишдан сақлашни кучайтириш, шовқинга қарши кураш юзасидан самарали тадбирларни амалга оширсинлар, шунингдек тегишли санитария-гигиена нормалари ва қоидаларига албатта риоя қилинишини таъминласинлар.

7. Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг соғлиқни сақлаш ва социал таъминот комиссиялари қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссиялари билан бирга СССР Олий Советида муҳокама қилинган СССРда аҳолига медицина ёрдами кўрсатишнинг аҳволи ва соғлиқни сақлаш ишини яхшилаш чоралари тўғрисидаги масалани назарда тутган ҳолда соғлиқни сақлаш тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунлари асослари лойиҳаси устидаги ишларни тугалласинлар.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. ПОДГОРНИЙ.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль. 1968 йил, 26 июнь.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг қонуни

НИКОҲ ВА ОИЛА ТЎҒРИСИДА ССР ИТТИФОҚИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАР ҚОНУНЛАРИНИНГ АСОСЛАРИНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Олий Совети **қарор қилади:**

1-модда. Никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунларининг асослари тасдиқлансин ва бу асослар 1968 йил 1 октябрдан бошлаб кучга киритилсин.

2-модда. Белгилаб қўйилсинки, никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунлари асосларининг 16-моддасига боланинг онаси билан никоҳда бўлмаган кишини боланинг отаси деб суд орқали тан олиш тартиби тўғрисида кўзда тутилган қоида Асослар кучга киритилганидан кейин туғилган болаларга нисбатан жорий этилади.

3-модда. Бир-бири билан никоҳда бўлмаган кишилардан Асослар кучга киритилмасдан олдин туғилган болаларнинг отаси кимлиги боланинг онаси билан ўзини боланинг отаси деб тан олган киши биргаликда берган аризасига биноан белгиланиши мумкин. Болани ўз қарамоғида сақлаб келган ва ўзини боланинг отаси деб тан олган киши вафот қилган тақдирда унинг оталигини тан олиш факти судлов тартибида белгиланиши мумкин. Оталикни тан олиш фактини белгилаш тўғрисида ота-оналарнинг биргаликда берган аризаларига ёки судьянинг қарорига асосланиб гражданлик ҳолати актларини қайд қилиш органларида тегишли қайдлар қилинади ва боланинг туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳномага унинг отаси кимлиги ёзиб қўйилади.

Балоғатга етган кишиларга нисбатан уларнинг отаси кимлигини белгилашга фақат шу кишиларнинг розилиги билан йўл қўйилади.

4-модда. Шу қонуннинг 3-моддасида кўзда тутилган тартибда отасининг кимлиги белгилаб қўйилган болалар бир-бири билан никоҳда бўлган кишилардан туғилган болалар каби ўзларининг ота-оналари ва ота-оналарининг қариндошларига нисбатан айни ҳуқуқларга ва мажбуриятларга эгадирлар.

5-модда. Асослар кучга киритилмасдан олдин туғилган боланинг онаси берган аризага биноан, боланинг туғилиши ёзилган дафтарга ва туғилиши тўғрисидаги гувоҳномага боланинг отасининг кимлиги никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунлари Асосларининг 17-моддасидаги 3-қисмда кўзда тутилган тартибда ёзиб қўйилади.

6-модда. Никоҳда бўлмаган онанинг ўзи туққан болани таъминлаш ва тарбиялаш учун қонунда белгиланган давлат нафақасини олиш ҳуқуқи, шунингдек агар боланинг отасининг кимлиги қонунда кўзда тутилган тартибда белгилаб олинган бўлмаса, шу болани давлат ҳисобидан тўла равишда таъминлаш ва тарбиялаш учун болалар муассасасига жойлаштириш ҳуқуқи сақланиб қолинсин.

7-модда. СССР Олий Совети Президиумига никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунларининг Асосларини кучга киритиш тартибини белгилаш ва СССР қонунларини Асосларга мувофиқ ҳолга келтириш топширилсин.

8-модда. Иттифоқдош республикаларнинг Олий Советларига иттифоқдош республикаларнинг қонунларини никоҳ ва оила тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунларининг Асосларига мувофиқ ҳолга келтириш топширилсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1968 йил 27 июнь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЖИНОЯТ КОДЕКСИГА ҚЎШИМЧА ВА ЎЗГАРТИШЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССР Жиноят кодексига қуйидаги қўшимча ва ўзгаришлар киритилсин:

1. Кодекс қуйидаги мазмунда бўлган 151[1]-модда билан тўлдирилсин:

«151[1]-**модда.** Гражданларнинг таклифлари, ариза ва шикоятларини кўриб чиқиш тартибини бузиш.

Мансабдор шахс гражданларнинг таклифлари, ариза ва шикоятларини кўриб чиқиш юзасидан белгиланган тартибни бузиши, сансалорлик қилиши, гражданларнинг таклифлари, ариза ва шикоятларига бюрократларча муносабатда бўлиши оқибатида давлат ёки жамоат манфаатларига, ёхуд гражданларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларига жиддий зарар етса, шунингдек мансабдор шахс шикоят ёки ариза берган гражданларни таъқиб қилса,

икки йилгача муддатга озодликдан маҳрум қилиш ёки бир йилгача муддатга ахлоқ тузатиш иши билан жазоланади».

2. Кодекснинг 112-моддаси қуйидаги мазмунда бўлган «б» банди билан тўлдирилсин:

«б) туҳмат қилиш мақсадларида шикоят ёки ариза бериш,

икки йилгача муддатга озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади».

Шу модданинг амалдаги «б» ва «в» бандлари тегишинча «в» ва «г» бандлари деб ҳисоблансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. АБДАЛИН.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Р. САХИБОЕВ.

1968 йил 27 июнь,
Тошкент шаҳри.

ЎРИМ-ЙИҒИМ ИЛҒОРЛАРИГА ҚИЗИЛ БАЙРОҚЛАР

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети ғаллани ўриб-йиғиб олиш, давлатга дон топшириш, уруғлик ва чорва моллар учун ем фонди жамғариш, донни ташиб олиш юзасидан республика областлари, районлари, совхозлари ва автомобиль колонналари ўртасидаги социалистик мусобақанинг шу йил 26 июнгача бўлган якунларини қараб чиқдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг кўчма Қизил байроғи **Қашқадарё областида** (область партия комитетининг секретари **Р. Ғойибов**, область ижроия комитетининг раиси **И. Жалилов**, область қишлоқ хўжалик бошқармасининг бошлиғи **Т. Жабборов**, область совхозлар трестининг директори **Ф. Мусин**, **«Узсельхозтехника»** область бирлашмасининг раиси **И. П. Рижнов**, дон маҳсулотлари марказий базасининг директори **Ф. Фармонов** ўртоқлар) қолдирилди. Бу область мавсум бошидан буён 32,3 процент майдондаги, шу жумладан кейинги беш кунликда 9,1 процент майдондаги бошоқли донли экинларни ўриб олган, давлатга дон сотиш планини 82,7 процент бажарган, шу жумладан кейинги беш кунликда йиллик планга нисбатан 44,3 процент миқдорида дон тайёрлаган ва уруғлик фонди жамғариш планини 42,3 процент бажарган.

Кўчма Қизил байроқ Тошкент областидаги **Ўрта Чирчиқ районига** (район партия комитетининг секретари **А. Мираҳмедов**, район ижроия комитетининг раиси **А. Назаров**, район қишлоқ хўжалик бошқармасининг бошлиғи **Т. Ортиқхўжаев** ўртоқлар) берилди. Бу район мавсум бошидан буён 41 процент майдондаги, шу жумладан кейинги беш кунликда 16,6 процент майдондаги бошоқли донли экинларни ўриб олган, давлатга дон сотиш планини 132,5 процент бажарган, шу жумладан кейинги беш кунликда йиллик планга нисбатан 77,7 процент миқдорида дон тайёрлаган ва уруғлик фонди жамғариш планини 100 процент бажарган. Байроқ Сирдарё областидаги Киров районидан олиб берилди.

Кўчма Қизил байроқ Сирдарё областидаги **«Чимкўрғон»** совхозига (директори **А. С. Месяцев**, партия ташкилотининг секретари **Ш. Тўрагелдиев** ўртоқлар) берилди. Бу совхоз мавсум бошидан буён 4410 гектар ёки 35,1 процент майдондаги, шу жумладан кейинги беш кунликда 12,6 процент майдондаги бошоқли донли экинларни ўриб олган, давлатга дон сотиш планини 111,5 процент бажарган шу жумладан кейинги беш кунликда йиллик планга нисбатан 48,8 процент миқдорида дон тайёрлаган ва уруғлик фонди жамғариш планини 60,8 процент бажарган. Байроқ Тошкент областидаги «Галақудуқ» совхозидан олиб берилди.

Кўчма Қизил байроқ Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти ва тош йўллар министрлигининг Самарқанд областидаги «Улус» совхозида дон ташишда ишлаётган **2514-автомобиль колоннасига** (бошлиғи **А. М. Вагман**, партия ташкилотининг секретари **Н. Т. Науменко**, маҳаллий комитетнинг раиси **Х. М. Будагов** ўртоқлар) берилди. Бу автомобиль колоннаси беш кунда дон ташиш планини 122,4 процент бажарган ва рўйхатдаги ҳар бир автомашина ҳисобига пландагига нисбатан 141 процент миқдорида иш бажарилишига эришган.

Сурхондарё, Самарқанд ва Сирдарё областлари бошоқли донли экинларни ўриб-йиғиб олиш ва давлатга дон топширишда яхши ишлаганликлари қайд қилинди.

Ҳосил ўрим-йиғими ва давлатга дон топшириш илғорларини мукофотлаш учун Қашқадарё область ижроия комитетига 500 сўм, Тошкент областидаги Ўрта Чирчиқ район ижроия комитетига 300 сўм, Сирдарё областидаги «Чимкўрғон» совхозига 200 сўм ва Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти ва тош йўллар министрлигига қарашли 2514-автомобиль коллонасига 150 сўм пул ажратилди.

ЕТТИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ

ХАЛҚАРО АҲВОЛ ВА СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ТАШҚИ СИЁСАТИ ТЎҒРИСИДА

СССР ташқи ишлар министри депутат А. А. ГРОМИКО доклади

Депутат ўртоқлар!

Совет ҳукумати, «Халқаро аҳвол ва Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати тўғрисида» деган масалани СССР Олий Советининг муҳокамасига киритди. Халқаро вазият ҳар бир совет кишисини ниҳоят даражада қизиқтирмоқда. Янги жаҳон уруши хавфини йўқотиш, халқаро кескинликни камайтириш — ҳамма халқларнинг истагини ифодаловчи вазифадир.

Давлатлар ўртасидаги ҳозирги муносабатларда Совет Иттифоқининг жуда катта таъсири, унинг ленинча ташқи сиёсати қолдирган сира ўчмас из бор. Халқимиз социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг халқлари билан бирга фақат ўз тарихинигина яратиб бормасдан, шу билан бирга бошқа давлатлар ва халқларга озодлик, тараққиёт ва тинчлик йўлини ҳам кўрсатиб бермоқда.

Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати — социалистик революциянинг маҳсулидир. Бизнинг ташқи сиёсатимиз интернационал сиёсат, чунки совет халқининг манфаатлари жаҳоннинг ҳамма мамлакатларидаги меҳнаткашларнинг манфаатларига мос бўлиб тушаётир. Бизнинг ташқи сиёсатимиз бутун дунёдаги революцион прогрессив кучлар билан бирдамлик руҳини ўзида ифодалайди ва халқаро майдонда синфий курашнинг актив омилидир.

Чуқур ва чинакам демократизм катта ва кичик ҳамма миллатларнинг тенг ҳуқуқлилигини амалда тан олиш, ирқлар ва миллатларнинг тенг ҳуқуқлилигини тан олиш, Совет Иттифоқи ташқи сиёсатига хос хусусиятлардир. Бизнинг ташқи сиёсатимиз изчил сиёсат — тинчлик ва халқлар дўстлиги сиёсатидир.

Халқаро тараққиётнинг ҳар бир босқичи уни ўзидан олдинги босқичдан ажратиб турадиган хусусиятларга эгадир.

Воқеаларнинг ниҳоятда кўплиги ҳозирги кундаги халқаро ҳаётнинг характерли белгиси бўлиб қолди. Капиталистик дунёнинг сиёсат тепасида турган арбоблари ўзларига далда беришга ҳар қанча уринсалар ҳам, аммо шу факт тобора яққол кўриниб турибдики, ер куррасининг турли районларидаги воқеалар томири тез ураётганлиги тинчлик, миллий озодлик, социал тараққиёт кучларининг империализмга тазйиқи кенгайиб ва мустаҳкамланиб бораётганлигидан биринчи навбатда далолат берувчи кўрсаткичдир.

Халқаро ҳаёт ҳодисаларининг чуқур сабабларини олиб қарасак, рўй бераётган воқеалар ҳар қанча хилма-хил ва мураккаб бўлишига қарамай шу воқеалардан чиқарилиши мумкин ва лозим бўлган асосий хулоса шуки, эксплуатация ва фойдапарастлик дунёси ва бу дунёнинг абадий йўлдошлари бўлган агрессив урушлар, тўхтовсиз қуролланиш пойгаси, халқлар эркинлигини бостириш ҳаракатларининг емирилиш жараёни кенгайиб ва чуқурлашиб бормоқда.

Ҳозирги революцион давр куч тўғрисидаги традицион тасаввурларни ҳам тилка пора қилмоқда. Ўртоқ Л. И. Брежневнинг «Социализм буюк ғалабаларининг эллик йиллиги» деган докладида айтилган бу фикр ҳозирги кунда халқаро муносабатларни шакллантираётган янги ҳодисаларнинг моҳиятини ўз ичига олади.

Америка армиясининг қуроли бўлган ракеталар ва ядро бомбалари, сув ости кемалари, самолётлар ошёни бўлган катта кемалар ва бомбардимончи самолётларнинг сони камаймоқда, деб айтиш мумкинми? Йўқ, асло бундай деб бўлмайди. Уларнинг сони йилдан-йилга, ойдан-ойга кўпайиб бормоқда, қурол-яроғлар ишлаб чиқаришга АҚШ бюджетидан тобора кўп маблағ сарфланмоқда. Агар қуролларнинг сони жиҳатини мезон қилиб олиб қарайдиган бўлсак, жаҳон миқёсида АҚШнинг ва АҚШ сиёсатининг таъсири кучлироқ бўлиб қолиши лозим эди. Амалда эса бунинг бутунлай тескариси бўлаётир.

Бу хусусда америкаликларнинг ўзлари нималарни ўйлаётганликларига қулоқ солайлик.

«Биз ва қолган бутун дунё бир-биримизга ишончсизлик билан қарайдиган бўлиб қолганлигимизни ҳозирги кунда сезиб турибмиз. Қолган дунё билан бизнинг ўртамизда боғланиш қолмади ва баравар қадам ташлаб бормайдиган бўлиб қолдик. Бизнинг идеяларимиз, бизнинг мақсадларимиз ва бизнинг сиёсатларимиз революцион даврнинг тез ривожланиб боришидан орқада қолмоқда ва унинг етилган проблемаларига тўғри жавоб бермаётир...».

Бу сўзлар АҚШнинг ҳозирги ҳукуматидан бирданига хафа бўлиб қолган журналистнинг фикри эмас, балки Америка иқтисодий ва сиёсий пирамидасининг чўққисида турганлардан бири бўлган Нельсон Рокфеллернинг айтган гапларидир.

АҚШнинг кўзга кўринган давлат арбоби Ж. Болл «Жаҳоннинг ёлғиз полициячи бўлиш ролимизнинг тугалишига яқинлашиб қолдик» дейди. Унинг эътироф қилиб айтишига қараганда «Жаҳон ҳаддан ташқари хатарли ва мураккаб бўлиб қолди». Шунинг учун ҳам америкаликлар унга ўз таклифларини зўрлаб қабул қилдира олмайдилар.

АҚШда қурол-яроғлар ишлаб чиқариш тинимсиз ривожланиб бормоқда, аммо Қўшма Штатларнинг жаҳондаги сиёсий нуфузи камайиб бормоқда. Хўш уни тасодифий бир нарса, деб бўладими? Йўқ, у тўла қонуниятли ва изоҳлаб бўладиган тенденциядир.

Бунинг сабаблари кўп. Энг бош сабаби шуки, мамлакатимиз халқи, унинг совет экономикасини қуришдаги, унинг шону шуҳрат қозонган совет қуролли кучларини мустаҳкамлашдаги қаҳрамонона куч-ғайрати билан етиштирилган ва империализмнинг ҳарбий қувватидан асло кам бўлмаган қуввати, социалистик ҳамдўстликнинг бошқа мамлакатларидаги халқлар — иттифоқчиларимиз билан биргаликда вужудга келтирилган бутун бирлашган қуввати империализмнинг ҳарбий кучлари олдида катта ғов бўлиб турибди, ғов бўлганда ҳам жуда яхши ғов бўлиб турибди.

Эндиликда империалистик давлатлар социализмнинг асосий кучлари билан тўппа-тўғри тўқнашишга ботина олмайдилар. Даллес замонидан бери агрессив доиралар ҳамиша сиғиниб келган зўравонлик позициясига таянувчи сиёсат империализм дуч келаётган проблемаларни ҳал қилолмаётганлигини, балки бу проблемаларни нуқул кўпайтириб, кескинлаштираётганлигини АҚШ мисолида кўриб турибмиз.

Шу жиҳатдан қараганда, мана шу сиёсат туфайли келиб чиққан Вьетнам можароси урушдан кейинги даврнинг энг хатарли ва энг катта можароси бўлибгина қолмасдан, шу билан бирга халқларнинг социал ва миллий озодликка эришувига қаратилган жараёнларнинг асло енгилмаслигини айниқса яққол акс эттираётган кўзгу ҳам эканлигини кўриб турибмиз.

Мана бир неча йилдирки АҚШ расмий равишда эълон қилмай, лекин шафқатсиз уруш олиб бормоқда, аҳолисининг сони унча кўп бўлмаган ва иқтисодий имкониятлари унча катта бўлмаган мамлакатга қарши ваҳшиёна уруш олиб бормоқда. Америка авиацияси Вьетнам устига шу қадар кўп бомба ёғдирдики, иккинчи жаҳон урушида Германия территориясига ҳам бу қадар кўп бомба ёғдирилмаган эди. Жанубий Вьетнамда интервенциячиларнинг ярим миллиондан кўпроқ қўшинлари турибди.

Хўш бунинг натижалари нима бўляпти? Вьетнам халқининг ўз ҳаққоний ишини ғалаба қилдиришга ва ажнабий босқинчиларни Вьетнам диёридан ҳайдаб чиқаришга бўлган иродаси тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамланди. Вьетнам халқи бу мақсадга эришиш учун тағин ҳам қаттиқроқ бел боғлади. Халқлар қаҳрамон Вьетнамни тобора кўпроқ қўллаб-қувватламоқдалар ва бу қувватлаш тобора кўпроқ самара бермоқда. Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг Вьетнам Демократик Республикасига бераётган ёрдами, шу жумладан, қурол-яроғлар билан бераётган ёрдами тўхтовсиз кенгайиб бормоқда.

АҚШ жанг майдонида ғалабага эришгани йўқ, балки мағлубиятларга учрамоқда ва жаҳон миқёсида тобора кўпроқ яккаланиб қолмоқда. Жанг майдонларида АҚШ учун ғалаба бўлмади ва бўлиши ҳам кутилмайди. У узоқ пайсалга солгандан кейин Вьетнам Демократик Республикаси ҳукумати билан алоқа боғлашга мажбур бўлди. Бироқ Вьетнам Демократик Республикаси билан Парижда бўлаётган учрашувларда Америка вакиллари Вьетнам Демократик Республикаси территориясини бомбардимон қилишни батамом тўхтатиш учун қандайдир товон тўлашни талаб қилиш даражасига бориб етдилар. Ваҳолонки, бундай бомбардимон қилишлар агрессия ва жиноятнинг ўзидир.

АҚШ авиацияси Шимолий Вьетнам территориясининг ҳаммасини эмас, балки бир қисмини бомбардимон қилаётганликлари билан агрессиянинг агрессиялик хусусияти йўқ бўлиб қололмаслиги ҳаммага равшан. Вашингтон рўй берган вазиятни жиддий салмоқлаб кўриши, Вьетнам Демократик Республикаси билан бевосита алоқа қилиш натижасида келиб чиққан имкониятлардан фойдаланиб Вьетнамдаги агрессив урушни тўхтатиш ва сиёсий бартараф қилишга эришиш йўлида қадам қўйиши керак эди.

Вьетнамнинг мард халқи билан бирдамлик сўзлари партиямизнинг XXIII съездида, партия Марказий Комитети Пленумларида, меҳнаткашларнинг йиғилишлари ва митингларида, СССР Олий Советининг минбаридан кўп марталаб янгради ва янграмоқда. Бизнинг мамлакатларимиз географик жиҳатдан ёнма-ён турмаган бўлса ҳам, лекин агрессияга қарши Вьетнам халқи олиб бораётган курашда вьетнамликларнинг Совет Иттифоқидан ва қардош социалистик мамлакатлардан кўра яқинроқ ва вафодор дўстлари йўқ. Совет кишилари Вьетнам халқининг ҳақ иши тантана қилишига аминдирлар ва бу тантана куни тезроқ келиши учун ҳамма чораларни кўрадилар.

Ҳар қандай кўринишдаги ва Ер куррасининг ҳар қандай районидаги агрессив ташқи сиёсатни барбод қилиш вазифасини бизнинг мамлакатимиз илгари сурмоқда ва тинчликсевар бошқа давлатлар билан биргаликда ҳал қилмоқда. Бу нарса империалистик агрессия оқибатлари ҳали ҳам тугатилмаган Яқин Шарқдаги совет сиёсатига ҳам тўла равишда тааллуқлидир.

Исроил қўшинлари ўзлари босиб олган араб территорияларини ҳали ҳам оккупация қилиб турибдилар. Исроил қўшни давлатларга қарши қуролли иғвогарликларни давом эттирмоқда. Сувайш канали ишламай қолганлигига бир йилдан ошиб кетди, бу эса халқаро кемалар қатновига катта зарар етказмоқда. Яқин Шарқдаги кескинлик тугуни ечилмай турибди.

Бундай аҳвол ва шу аҳволдан келиб чиқадиган ҳамма хавф-хатарлар учун жавобгарлик кимнинг устига тушади? Бу хусусда икки хил фикр бўлиши мумкин эмас.

Араб давлатлари Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгашининг ўтган йил 22 ноябридаги резолюциясини Яқин Шарқдаги тангликни бартараф қилиш учун асос бўлади деб қабул қилдилар ва шу резолюцияни бажаришга ўзларининг рози эканликларини билдирдилар. Худди шу фикрни улар Хавфсизлик Кенгаши резолюциясини амалга ошириш мақсадида томонларга кўмаклашиш учун Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош секретари ваколат бериб махсус вакил қилиб юборган Г. Яррингга ҳам маълум қилдилар. Бунинг аксича Исроил мазкур қарорни бажаришдан бош тортмоқда ва унинг бу ҳаракатида АҚШ ҳомийлик қилмоқда.

Совет Иттифоқи Яқин Шарқда, мамлакатимизнинг жанубий чегараларига бевосита туташган районда кескинликни юмшатишга ва мустаҳкам тинчлик ўрнатилишига ҳаракат қилмоқда. Шу райондаги ҳар бир давлатнинг араб давлатларининг ҳам, Исроилнинг ҳам суверенитетини, территориал бутунлигини ва сиёсий мустақиллигини ҳурматлаш зарурлигини ҳисобга олиб, биз Исроил агрессиясининг оқибатларини тугатиш учун қўлимиздан келган ҳамма чораларни кўрмоқдамиз.

Исроил Хавфсизлик Кенгашининг қарорини бажаришга ва оккупация қилиб олинган араб территорияларининг ҳаммасидан қўшинларини олиб чиқиб кетишига мажбур. Агар шундай қилинмаса Исроил ҳукумати бундай сиёсат учун ахир бир кун жавоб бериши турган гап.

Яқинда Бирлашган Араб Республикаси ҳукумати Яқин Шарқдаги аҳволни бартараф қилмоқ учун томонлар бир-бири билан келишиб, амалга оширилиши лозим бўлган тадбирларнинг план-жадвалини ишлаб чиқишни таклиф қилди.

Бу — муҳим ташаббусдир. Яқин Шарқда тинчликни қайта тиклашнинг мана шундай планини амалга оширишга Совет ҳукумати тегишли ёрдам беришга тайёр.

Яқин Шарқдаги аҳволни тезроқ бартараф қилиш зарурлигини ҳамма мамлакатларнинг ҳукуматлари тушуниб олурлар, деган умиддамиз, чунки бу аҳвол заминида тинчлик учун жиддий хавф бор. Мазкур райондаги аҳволнинг нормаллаштирилиши шу районда жойлашган мамлакатлар учунгина фойдали бўлиб қолмасдан, умуман бутун дунё учун ҳам фойдали бўлади.

Бизнинг талабимиз шуки, барча мамлакатларнинг ҳукуматлари мана шу муҳим ва кескин проблемага кенг назар билан қарасинлар, деймиз. Бу эса, аввало асосий масалани ҳал этишни — Исроил қўшинларини оккупация қилиб олинган араб территорияларидан олиб чиқиб кетишни талаб қилади.

Совет давлати, бизнинг партиямиз халқларнинг туб манфаатларига тааллуқли проблемаларни ҳамиша биринчи ўринга қўйиб келдилар. Ҳукуматларнинг, парламентларнинг, жаҳон афкор оммасининг диққат ва эътиборини худди ана шу проблемаларга жалб қилиб келдилар. Замоннинг ўзи кескинлигини баъзан сусайтириб юборадиган проблемалар бор. Лекин шундай проблемалар ҳам борки, замон ўтиши билан улар янги мушкуллик ва хавф-хатарларни келтириб чиқараверади. Қуролланиш пойгасини тўхтатиш проблемасини, қуролсизланиш проблемасини ҳаёт мана шундай қилиб қўймоқда.

Баъзан Ғарб мамлакатларида қуролланиш пойгаси вужудга келтирган тилсимли доирадан инсоният қутилиб чиқа олмайди деган гапларни айтишади. Баъзи буржуа арбоблари қуролланиш пойгаси сиёсатига назарий жиҳатдан асос солишга уриниб буни ҳозирги асрнинг қандайдир фожиавий зиддияти деб кўрсатмоқчи бўладилар, қуролланиш пойгасини шум тақдирнинг муқаррарлиги деб ҳисоблайдилар. Лекин партиямизнинг ва Совет ҳукуматининг нуқтаи назари бундай эмас, биз бундай қарашларни рад қиламиз.

Ҳақиқатда эса империализм ўзи келтириб чиқарган зиддиятларни инсоният жамиятининг ва ҳатто инсон табиатининг ажралмас хоссалари қилиб кўрсатмоқчи бўлади. У ўзининг ғаразларини, фойда олаверишдан иборат ўзининг тўймас очкўзлигини, эксплуататорлар синфининг манфаатларини халқларнинг тақдиридан юқори қўяди.

Биринчи жаҳон урушининг замондошлари бу урушни «ажал жавзаси» деб атаган эдилар. Олимларнинг қилган ҳисобларига қараганда, ўша урушда ҳалок бўлган одамларнинг сони Европада бутун бир минг йил давомида қилинган урушларда ҳалок бўлган одамларнинг сонига тенг эди. Аммо Америка монополияларининг ўзлари эълон қилган маълумотларга қараганда, уруш йиллари давомида ёлғиз мана шу монополияларнинг ўзларигина 46 миллиард доллар соф даромад билан ўзларининг пўлат сандиқларини тўлдирганлар.

Гитлерчи агрессорлар бошлаб берган иккинчи жаҳон уруши энг шафқатсиз ва энг кўп қирғинлик келтирган уруш бўлди. Бу уруш 50 миллиондан кўпроқ кишининг ёстиғини қуритди. Бу уруш фашизмга қарши жанг қилган совет халқининг, бошқа кўпгина халқларнинг бошига қандай кулфатлар келтирганини эслатиб ўтишнинг хожати йўқ. Аммо бу сафар ҳам монополиялар урушдан катта фойдаланишди: фақат АҚШ концернларининг ўзи 123 миллиард доллар фойда олди.

Тўп-замбарак короллари учун ҳамиша бундай бўлади: нақадар кўп қон тўкилса, уларнинг қўлида шу қадар кўп бойлик тўпланади, ҳукуматлар ва парламентларда улар қўйган одамлар қўлида шу қадар кўп ҳокимият тўпланади.

Статистика маълумотларига қараганда, XX асрнинг биринчи ярмида қуролланиш пойгаси ва урушларга 4 минг миллиард доллар пул сарфланган. Агар бу маблағларни одам-одамни эксплуатация қилишдан ва монополияларнинг ҳукмронлигидан холи бўлган жамият тасарруф қилганида, одамларга қандай неъматлар муяссар бўлишини ҳатто тасаввур қилиш ҳам мушкул. Ҳозирги вақтда империалистик давлатларнинг айби билан қуролланиш пойгасига сарфланаётган беҳисоб маблағлар халқ фаровонлигини, маданиятни, маорифни, соғлиқни сақлашни юксалтириш мақсадларига сарф қилинганида, одамлар нималарга мушарраф бўлишини аниқлаб олишга фақат электрон машиналар ёрдам бериши мумкин, деса бўлади.

Олимларнинг ақл-заковати, инженерлар ва ишлаб чиқариш ташкилотчиларининг билимлари, ишчиларнинг олтин қўли билан яратилаётган меҳнат, маданият аҳлининг таланти, жуда катта моддий маблағлар ҳали ҳам вайронгарчилик ва одамларни қириш қуролларини ишлаб чиқаришга беҳуда сарф бўлаётганлигига қарши инсониятнинг ақли туғён урмоқда. Халқлар ақл бовар қилмайдиган бундай исрофгарчиликка чек қўйишни талаб қилишга ҳақлидирлар.

Буржуа парламентларида қонунлар ишлаб чиқиш билан шуғулланаётган кишилар шуни эсда тутишлари керак эдики, сайловчилар ўзларини жар ёқасига судрайдиган, ўз меҳнатлари самараларининг катта қисмини уруш тайёргарлигига сарфлайдиган, тобора кўпроқ солиқлар тўлашга мажбур қиладиган ҳаракатлар учун овоз бераётганлари йўқ.

Бундан биринчи галда келиб чиқадиган маъно шуки, НАТО ҳарбий штабларидаги генералларнинг талабларига қараб иш қилмаслик керак, монополиялар оладиган фойдаларнинг ғамини емаслик керак, балки қуролланиш пойгасини тўхтатиш учун зарур чораларнинг ҳаммасини кўриш керак.

Бизнинг мамлакатимиз қуролланиш пойгасига қатъий равишда чек қўйишга тарафдор, деб Совет Иттифоқи илгари ҳам айтиб келди ва ҳозир ҳам буни айтмоқда, чунки қуролланиш пойгасини авж олдиришга жаҳонни империалистик доиралар мажбур қилмоқда.

Қуролсизланиш хом хаёл, деб бизга, шунингдек, қуролсизланиш тарафдорларининг ҳаммасига таъна қилишга уринаётган бефаҳм назариятчиларга берадиган жавобимиз шуки, сизлар мана шундай позицияга ўтиб олиб, энг ашаддий империалистик реакция кучлари билан оғиз-бурун ўпишмоқдасиз, шу реакцияга қарши кураш фронтини бўшаштирмоқдасиз.

Халқаро ишлардаги икки сиёсат, икки йўл бир-бирига қарама-қарши бўлиб турганлиги қуролсизланиш учун олиб борилаётган курашда яққол кўринмоқда.

Давлатлар ва халқларнинг кенг манфаатлари нуқтаи назаридан жуда пухта қилиб тузилган таклифларни Совет ҳукумати неча-неча марталаб музокаралар столига келтириб қўйди-ку!

Совет Иттифоқи қатъий халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизланишнинг батафсил ишлаб чиқилган программасини таклиф қилди. Хўш, биз бунга жавобан нималарни эшитдик? Бизга: муҳокама қилишга тайёрмиз, қанча йил бўлса ҳам тайёрмиз, дейишяпти. Аммо ишга киришишни истамаётирлар.

Совет Иттифоқи бошқа йўлларни ҳам синаб кўрди. Аввало кичикроқ чораларни амалга ошириш тўғрисида, масалан: ҳарбий бюджетларни қисқартириш, чет эл ҳарбий базаларини тугатиш, ядросиз зоналар вужудга келтириш, ядро қуролини қўлланишни тақиқлаш тўғрисида келишиб олишга совет ҳукумати ғарб давлатларини ўн марталаб даъват қилди.

Хўш, ғарб бунга қандай жавоб берди? Уларнинг жавоби ҳар хил бўлса ҳам, лекин ҳамиша баҳона топавердилар: таклифларнинг бирини жуда кенгайиб кетди деб, иккинчисини етарли эмас деб, учинчисини эрта қилинган таклиф деб, яна бошқасини эса, НАТО учун бирор ёмонлик келтирмасин, деб баҳона қилавердилар.

Тажриба шуни кўрсатиб турибдики, милитаризмга мадад берадиган сиёсатни кескин ва доимий равишда фош қилиб ташламай туриб, капиталистик давлатларнинг ҳукуматлари энг муҳим халқаро проблемаларни ҳал қилишга, айниқса қуролсизланишга рози бўлади, деб умид қилиш мумкин эмас.

Яна шу тажрибанинг ўзи кўрсатиб турибдики, етилган проблемаларни ҳал қилиш учун зўр бериб ва моҳирлик билан кураш олиб бориш ижобий натижалар бериши мумкин. Совет Иттифоқининг қуролсизланиш йўлини ўтказишдаги изчиллиги, катта-катта ташаббуслар билан майдонга чиқаётганлиги, бу ташаббуслар ўз атрофига тинчлик кучларини жипслаштираётганлиги гарчи дарров конкрет битимларга олиб келмаса ҳам, муайян натижаларга эришиш имконини беради.

Атмосферада, космосда ва сув остида ядро синовларини тўхтатиш тўғрисида шартнома тузилганлиги ёки космик фазодан тинчлик мақсадларида фойдаланиш тўғрисида шартнома тузилганлигини фақат совет ташқи сиёсатининг самарали ишлари қаторига қўшаётганимиз йўқ. Лекин бунга Совет Иттифоқи катта ҳисса қўшганлиги шак-шубҳасиз.

Совет ҳукумати СССР Олий Совети депутатларига шу нарсани мамнуният билан маълум қиладики, КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг ташаббуси билан кўп йиллардан бери қилиниб келган иш натижасида ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартнома ишлаб чиқилди ва келишиб олинди, бу шартнома 1 июлдан бошлаб имзолаш учун шу жумладан Москвада ҳам имзолаш учун очиб қўйилади.

Шартнома лойиҳасини Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош Ассамблеяси маъқуллади. Совет Иттифоқи ҳам шартноманинг ташаббускори тариқасида унга биринчилар қаторида имзо чекади. Шартнома тузилиши тинчликнинг узоқ муддатли манфаатларини кўзлаб ядро билан қуролланиш пойгасини тийиб қўйиш учун шу вақтгача кўрилган энг катта чораларнинг бири бўлади.

Ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартнома ядро қуроли тараладиган йўлларга тўғоноқ солади ва у билан ядро урушининг бошланиб кетиш эҳтимолини камайтиради. Кўриниб турган яна бир факт шуки, бу шартномани тузиш қуролсизланиш вазифаларини ҳал қилишда янги куч ва ғайрат сарфламоқ учун яна бир муҳим таянч вужудга келтиради.

СССР Олий Советининг минбаридан туриб Совет ҳукумати шуни билдирадики, илгаригидек ҳозир ҳам у ёппасига ва батамом қуролсизланиш программасини амалга оширишга тайёр ҳамда жаҳоннинг ҳамма давлатларини бу тарихий вазифани ҳал қилиш учун ўзларининг куч ва ғайратларини аямасликка чақиради.

Ядро қуроли проблемаси инсоният олдида пайдо бўлган энг мураккаб проблемаларнинг биридир — ҳозир ҳамманинг фикри мана шу. Ядро қуролини нима қилиш керак? Бу қурол тўхтовсиз кўпаяверадими ёки одамлар бу ялпи қирғин қуролини тугатиш ва ядро энергиясининг фақат тинч мақсадлар учун, фақат инсониятнинг бахт-саодати учун қўлланишини таъминлаш йўлини топадиларми?

Бу саволга Совет Иттифоқи мана шу проблема пайдо бўлиши биланоқ дарҳол жавоб берган эди. Равшан ва қатъий бу жавоб шуки, ядро қуролини тақиқлаб қўйиш лозим. Уни қўлланиш инсоният виждонига зиддир. Ядро қуролини қонундан ташқари, деб эълон қилиш лозим бўлган маррага жаҳон аллақачон яқинлашиб келди.

Бундан йигирма йил олдиноқ Совет Иттифоқи ядро қуролини қўлланишни тақиқлайдиган халқаро битим тузишни таклиф қилган эди. Совет Иттифоқи ядро қуролини ва уни элтиб қўядиган воситаларни батамом тугатиш ҳамда бутун ядро энергиясини фақат тинч мақсадлар йўлидагина ишлатадиган қилиш масалаларига доир таклифлар ҳам киритган эди.

Бу таклиф социализм дунёсидан келиб чиққан, ядро қуролининг мавжудлиги ва чекланмаган миқдорда ишлаб чиқарилаётганлиги билан боғлиқ бўлган жуда катта хавфни тушуниш натижасида вужудга келган бағоят тинчликсевар ва инсонпарварлик таклифидир.

Ғарб давлатлари бу таклифларни қабул қилмадилар. Бу билан улар ўз зиммаларига оғир масъулиятни олдилар. Агар тарих ядро қуролининг тақиқланишига тўсқинлик қилувчиларни айблаб, улар устидан ҳукм қиладиган бўлса, империализм лагери судланувчилар курсисига ўтказиб қўйилган бўлур эди.

Лекин аҳволни тузатиш ҳеч қачон кеч бўлмайди. Совет Иттифоқи ядро қуролига эга бўлган ғарб давлатларининг тор составда ёки кенг составда, бошқа давлатлар иштироки билан ўтказиладиган музокараларда қатнашишга ҳамда ядро қуролини қўлланишни тақиқлайдиган халқаро битим масаласини кўриб чиқишга, жиддий равишда кўриб чиқишга чақиради. Бизнинг мамлакатимиз мана шундай халқаро ҳужжатга дарҳол ўз имзосини чекишга тайёр.

Совет Иттифоқи барча давлатларни, аввало ядроли давлатларни ядро қуролининг ер ости синовларини дарҳол тўхтатишга чақиради. Бу вазифани ҳал қилишдан ўзини четга тортиш мақсадида қилинаётган уринишларни ҳеч қандай баҳона билан оқлаб бўлмайди. Ядро қуролини такомиллаштириш зарур, деган важ билан бу муҳим вазифани ҳал этишга йўл қўймаётган арбобларни жойига ўтказиб қўйиш керак. Бу масала муҳокама қилинаётган чоғда, қандайдир контроль зарур, деб одатда важ қилинаётган баҳоналар асоссиз ва уйдирма баҳоналардир. Ядро қуролини ҳеч ким ер остида бошқаларга сездирмай портлата олмайди.

Совет ҳукумати ядро қуролини тарк этишга доир бошқа таклифларнинг бутун комплексини биргаликда ёки алоҳида-алоҳида, бир конференцияда ёки бир қанча кенгашларда кўриб чиқишга тайёр, лекин бунинг учун мана шундай жиддий масалаларга доир таклифларни муҳокама қиладиганлар қуруқ гап сотиш билан шуғулланмасликлари шарт.

Қуролланиш пойгасини тўхтатиш йўлига, қуролсизланиш йўлига ғов солаётган ҳукуматларни ва давлат арбобларини ҳақиқатдан қоралаб, уларга дашном бериб туриш керак. Бу эса жаҳоннинг ҳамма мамлакатларидаги барча сиёсий оқимлар ва ижтимоий группаларни қуролсизланиш манфаатини кўзлаб активлаштирилишини талаб қилади. Бундай фаолият халқ ҳаракатига айлантирилганда, қуролсизланиш мухолифларини, ўз тақдирини ва сиёсий мавқеини милитаризм ва қуролланиш пойгаси билан боғлаган кишиларни халқлар овози олдида чекинишга мажбур қилади.

Совет Иттифоқи ядро қуролини тарқатмаслик вазифасининг ҳал қилиниши, ядро қуролини тақиқлаш проблемасига ёндошишда ҳам реализм билан кенг равишда иш кўрилишини таъминлашини истар эди.

Ҳужум ва мудофаа мақсадлари учун ишлатиладиган, шу жумладан ракеталарга қарши ишлатиладиган ядро қуролини элтиб қўйишнинг стратегия воситаларини ўзаро чеклаб қўйиш ва кейинчалик қисқартириш тўғрисида бир битимга келиш йўлларини қидириш — қуролсизланишнинг синаб кўрилмаган соҳаларидан биридир. Совет ҳукумати бу масала устида ҳам фикрлашиб олишга тайёр. В. И. Ленин ўз вақтида уқтириб айтганидек, биз «Умумий баёнотларнинг, тантанали ваъдаларнинг, дабдабали формулаларнинг мумкин қадар камроқ бўлганини ва, уруш хавфини батамом тугатишга олиб бормасада, ҳақиқатдан сулҳга олиб борадиган энг содда, энг равшан қарор ва тадбирларнинг мумкин қадар кўпроқ бўлганини кўришни истар эдик». (В. И. Ленин, асарлар, 33-том, 401-бет).

Совет ташқи сиёсати ва дипломатияси совет давлатининг асосчиси берган шу кўрсатмаларга ҳар доим амал қилиб келмоқда.

Европада хавфсизликни таъминлаш Совет Иттифоқи ташқи сиёсий фаолиятининг асосий йўлларидан бири. Европа қитъасидаги вазият партиямизнинг съездларида, КПСС Марказий Комитетининг Пленумларида, СССР Олий Советининг сессияларида кўп марталаб чуқур муҳокама қилинди. Европа проблемалари Варшава шартномасида қатнашувчи мамлакатларнинг, бу шартнома сиёсий ва ҳарбий органларининг диққат марказида турибди.

Халқаро кескинлик йўлларининг кўпи Европадан бошланади ёки Европага олиб келади. Мавжуд тажриба халқлар олдида ўз зиммасидаги масъулиятни англовчи ҳар бир ҳукуматни, ҳар бир парламентни, ҳар бир партияни агрессия сиёсатини Европа заминидан абадий қўпориб ташламоқ учун бу сиёсат томирларини топишга мажбур қилиши лозим эди. Икки марта бўлиб ўтган жаҳон уруши герман милитаризмига нисбатан ҳар қандай раҳмдилликни, айниқса унинг кирдикорларига йўл қўйиб беришни тугатишни лозим эди. Афсуски ҳамма жойда ҳам шундай қилинаётгани йўқ.

Европадаги хатарли процессларнинг кўплари ҳозирча ўзини билинар-билинмас намоён қилаётган бўлса ҳам, лекин бу билан уларнинг хавфи камайиб қолаётгани йўқ. НАТО ҳарбий блокининг сиёсатчилари ва идеологлари халқлар учун бу процессларнинг бундан буён ҳам мумкин қадар сезилмай қолиши учун кўп куч сарфламоқдалар. Грецияда бўлаётган воқеаларни кўриб туриб, ҳушёрликни йўқотиш мумкинми, ахир? Германия Федератив Республикасида милитаризм ва янги нацизм хавфи ўсиб бораётганлиги алоҳида ҳушёрликни талаб қилмайдими, ахир?

Тинчликка бўлаётган хавф тўғрисида, Европада реванш тайёрлаш планлари тўғрисида тўла овоз билан баралла гапириш зарур.

Ғарбий Германия бундестаги яқиндагина қабул қилган «Фавқулодда қонунлар» — иккинчи жаҳон уруши арафасида Германияда қабул қилинган қонунларнинг кўп жиҳатдан кўчирмасидир. Гитлерчилар милитаризм, шовинизм дуди билан немисларнинг бошини гангитиб қўйиш мақсадида мана шундай қонунларни қабул қилиб, Германияни ваҳимага солиб турган эдилар. Шу тариқа улар одамларни казармаларга ҳайдаб киритишни, ўзларининг сиёсатларига рози бўлмаганларни эса қамоқ лагерларига тиқиб қўйишни осонлаштирмоқда эдилар.

Шундай бир савол туғилади: Германия Федератив Республикасида қабул қилинган фавқулодда қонунларга Ғарбий Германиядагилар Совет Иттифоқи ва бошқа тинчликсевар давлатлар томонидан қандай баҳо берилишини кутган эдилар. Модомики, гитлерчилар ваҳшиёна мақсадларга эришмоқ учун миллион-миллион немисларни қирғин жанг майдонига ҳайдаган эканлар, мана шу ваҳшиёна мақсадга эришмоқ учун қўлга қурол олиш пайти яқинлашиб қолди, деган фикрга одатланишга Ғарбий Германиядаги немисларни тинч вақтда мажбур қилаётган экачлар, мана шунинг ўзя барча совет кишиларини бундай ҳаракатларни қаттиқ қоралашга мажбур қилмаслиги мумкин эмас.

Ғарбий Германиянинг сиёсий ривожланишидаги хатарли белгиларга қарши қилинаётган огоҳлантиришларни ҳозирги кунда асло бевақт қилинаётган огоҳлантиришлар, деб бўлмайди.

Кейинги бир-икки йил ичида у ерда «Национал-демократик партия» деб аталган партия ва бошқа янги нацист кучлар бошларини тобора баланд кўтармоқдалар. Ҳозир бу партиянинг Ғарбий Германиядаги ўн ўлкадан еттитасининг ландтагида (парламентида) ўз вакиллари бор ва у бундестагга ҳам ўз вакилларини ўтказишга ҳаракат қилмоқда. Мамлакатдаги ривожланиш учун масъулиятни ўз зиммасига олганлар эса, гўё ҳайрон бўлиб буларнинг ҳаммаси «қонун доирасида» қилинаётир, демоқдалар.

Гестапо террори ва зиндонидан сира қўрқмаган антифашистлар — немис коммунистлари қонундан ташқари қилиб қўйилаётган экан, бу жуда «яхши қонун» экан-да!

Собиқ национал-социалистлар ўз номларини ўзгартириб, национал-демократларга айланган эканлар, бу билан уларнинг сиёсий башараси ўзгармайди.

Германия Федератив Республикаси ҳукумати «янги» шарқ сиёсатини эълон қилганлиги халқларни, айниқса бу сиёсат рўбарў қилиб қўйилган халқларни асло лақиллата олмайди.

Бу сиёсатни тавсифламоқ учун Бонида қанчадан-қанча юмшоқ сўзларни ўйлаб чиқармоқдалар! Лекин Бонининг шарқ сиёсати улар айтганидек янги сиёсатмикан?

Европа хавфсизлигининг асосий элементичи — давлатларнинг мавжуд чегаралари бузилмас чегаралар эканлигини олиб кўрайлик. Бу масалада Германия Федератив Республикаси ҳукумати қандай йўл тутмоқда? Эҳтимол у ўз ўтмишдошларидан фарқ қилиб, шу чегараларни эътироф қилаётгандир? Йўқ, эътироф қилган эмас ва 1937 йилги Германия рейхи чегараларига қайтиш талабларидан ҳали ҳам воз кечган эмас.

Ғарбий Германия социал-демократларининг яқинда бўлиб ўтган съездида чегаралар масаласида ҳушёрроқ бўлиб иш кўриш керак, деб оз-моз шама қилиниши биланоқ Бонида дарров столга мушт уриб бақиришди ва шу ондаёқ мана шу ҳатто оз-моз қилинган шамадан асар ҳам қолмади.

Немислар учун «ҳаёт макони» керак, деган талабларни яқинда бундестагда Германия Федератив Республикаси ҳукумати номидан қайтадан қўйилганлигига, такрор айтамизки, бу талабнинг ҳукумат номидан қўйилганлигига нима деб бўлади? Бониндагилар бундай гаплар Совет Иттифоқида, Польшада, Чехословакияда, Югославияда, Гитлер ўзининг машъум «ҳаёт макони»ни вужудга келтиришга уриниб, ерлари тортиб олинган ҳамма мамлакатларда қандай ҳислар туғдираётганлигини ўйлаётганмиканлар? Ҳозирги кунда нацистларнинг «ҳаёт макони» деган шиорини ўртага ташлаб, ўз мамлакатини ҳаётсиз маконга айлантириб юборишга тайёр бўлиб турган кишиларгина бундай шиор атрофида ақлдан озиб ўйин қилишлари мумкин эканлиги наҳотки равшан бўлмаса?

Германиянинг чегаралари тўғрисидаги масалани иккинчи жаҳон уруши ҳал этган, бу масала узил-кесил ҳал қилинган.

Бу қарор совет жангчиларининг тўккан қони билан, совет кишиларининг қаҳрамонлиги билан Европанинг сиёсий таржимаи ҳолига қатъий қилиб ёзиб қўйилган.

Бу қарор мамлакатимизнинг Европадаги барча халқларни ва жаҳон халқларини фашизм асоратидан қутқазиб кўрсатган буюк жасоратини эътироф этишдир.

Варшава шартномаси ташкилотининг бутун куч-қудрати Европадаги социалистик давлатларнинг чегараларини, шу жумладан Германия Демократик Республикаси билан Германия Федератив Республикаси ўртасидаги чегарани қўриқлаб турибди ва бизнинг халқимиз буни синаб кўришни ҳеч кимга маслаҳат кўрмайди.

Европа хавфсизлигининг бошқа томонини — ҳар иккала герман давлатининг ўзаро муносабатларини олиб кўрайлик. Бунда ҳам ГФРнинг позициясида ҳеч қандай янгилик йўқ. Ахир, ГФРда сиёсати чиққан «Хальштейн доктринаси»ни йўқ қилиб юбордиларми, барча немислар номидан гапириш даъвосидан воз кечдиларми? Сира ҳам шундай эмас.

Германия Федератив Республикаси Ғарбий Берлинга нисбатан қандай йўл тутмоқда? Аввалги йўлни тутиб келмоқда. Германия Федератив Республикасига ҳеч қачон қарашли бўлмаган ва бундан буён ҳам қарашли бўлмайдиган бу шаҳарни аннексия қилишга уринмоқдалар. Ғарбий Берлин теварагидаги вазиятнинг вақти-вақти билан кескин тус олаётганлиги учун жавобгарлик Ғарбий Германия зиммасига ва фақат унинг зиммасига юкланади. Совет Иттифоқи, Германия Демократик Республикаси, Варшава шартномаси ташкилоти бу шаҳарга нисбатан қилинаётган иғвогарликка табиий зарба бериб келмоқдалар ва зарба бераверадилар.

ГФР ҳукумати ўзининг шарқий сиёсатини «янги» сиёсат деб атайди. Чехословакия билан муносабатларичи эса, 1938 йилда Мюнхенда тузилган битимларга асослаб қуриб келмоқда. ГФР ҳукумати аввалдагидек ҳозирда ҳам ана шу шармандали битимнинг энг бошданоқ ҳеч қандай кучга эга эмас деб тан олишдан бўйин товламоқда.

(Давоми 3-бетда).

Депутат А. А. ГРОМИКО докладининг охири

(Боши иккинчи бетда).

Ғарбий Германиянинг шарқий сиёсатида бирор янгилик бўлса, бу янгилик социалистик мамлакатларга нисбатан ўтакетган душманликдан, макрли усулларни қўлланиб, уларнинг бирлигига путур етказишни исташдан бошқа бир нарса эмас. Социалистик мамлакатлар бунга муносиб жавоб бермоқдалар, бундан буён ҳам муносиб жавоб бераверадилар.

Германия Федератив Республикаси ўз ниятлари тинчлик мақсадларини кўзда тутганлигини исбот қилмоқчи бўлса, унинг иши сўзи билан бир хил бўлиши керак. Биз бунда канцлер Г. Кизингернинг яқинда бундестагда сўзлаган нутқига ўхшаш гапларни эмас, балки етарли даражада салмоқли ва реалистик руҳда бўлган гапларни назарда тутмоқдамиз, албатта. Г. Кизингернинг баёнотини эслатиб ўтаётганлигимизга сабаб шуки, бу баёнот «совуқ уруш» руҳи билан суғорилган.

Бир вақтлар Аденауэр ўтмишнинг кўланкаси Ғарбий Германиянинг бошқа мамлакатлар билан муносабатларини йўлга қўйишига халақит бермоқда, деган гапларни айтган эди. Бошдан кечирилган кунлар Европа халқларининг хотирасидан тез чиқиб кетмаслигига шак-шубҳа йўқ. Аммо ҳозирги кунда ўтмишнинг кўланкаси эмас, балки Германия Федератив Республикасининг ҳозирги сиёсати истиқбол йўлига ғов бўлмоқда. Европадаги кескинликни юмшатиш кераклиги тўғрисида Боннда вақт-вақти билан айтилаётган гаплар Ғарбий Германия давлатининг амалий ишлари бўлиб қолганида Совет Иттифоқи буни сезмай қололмас эди ва шу тўғрида ўз фикрини билдирган бўлур эди. Бунга шак-шубҳа йўқ.

Германия Федератив Республикасининг ҳукумати бизга куч ишлатишдан воз кечиш тўғрисидаги баёнотларни айирбошлашни таклиф этгани ҳолда, Европадаги мавжуд чегараларни тан олиш тўғрисидаги масалани бир чеккага суриб қўяётган бир пайтда бундай таклифнинг мақсадлари нимадан иборат эканлиги тўғрисида ўйлаб кўришга тўғри келади.

Ғарбий Германия фақат ана шу битта даъвони — чегаралар тўғрисидаги даъвони бошқа давлатлар олдига қўйиш, бу чегараларни қайтадан кўриб чиқишни талаб этадиган бўлса, бунда ҳам ана шу сиёсат реваншчилик сиёсати деб топилиб, унга лаънат ўқиш керак, бу сиёсатнинг мақсадлари Европа тинчлиги вазифаларига тўғри келмайдиган мақсадлар деб қаралиши лозим. Аммо, бундай даъволар ягона бир даъво эмаслиги маълум.

Давлатлар ўртасидаги муносабатларда куч ишлатмаслик халқаро ҳуқуқнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Уставида қайд қилинган принципларидан биридир, албатта. Совет Иттифоқи ана шу принципни Уставга киритиш учун кўп ҳаракат қилди. Лекин реваншчилик сиёсатини ошкора суратда олиб бориш йўлидаги уринишлар, ўзгаларнинг ерига қилинадиган даъволар куч ишлатмаслик принципига тамомила зиддир.

Европада рўй берган аҳволни эътироф этиш, шу жумладан бизнинг дўстимиз ва иттифоқчимиз бўлмиш Германия Демократик Республикасининг мавжудлиги фактини таниш асосида куч ишлатмаслик тўғрисидаги баёнотларни ГФР билан айирбошлашимиз мумкин. Германия Демократик Республикасининг хавфсизлигини ўз хавфсизлигимиздан, Варшава шартномаси давлатларининг хавфсизлигидан ажратиш мумкин эмас.

Германия Федератив Республикаси ўз таклифини жиддий бир ният билан илгари сурар экан, Европада урушдан кейинги тузумга асос қилиб олинган халқаро битимларни, аввало, Потсдам битимини ҳурмат қилиб, буни амалда тасдиқласин.

Совет ҳукумати куч ишлатмаслик тўғрисида ГФР билан фикрлашиб олишни давом эттиришга тайёрдир ва бунда Германия Федератив Республикаси ҳукуматининг ана шу проблемага конструктив ёндашувини назарда тутади. Европада кескинликни юмшатишга, Европа хавфсизлигига ва Совет — Ғарбий Германия муносабатларини яхшилашга хизмат қиладиган ҳар бир қадамни Совет Иттифоқида табриклашган бўлур эди.

Социалистик мамлакатлар Бухарест декларациясида Европа хавфсизлигини таъминлаш ва Шарқ давлатлари билан Ғарб давлатлари ўртасида тинч ҳамкорликни ривожлантириш тадбирлари программасини илгари сурдилар. Европадаги коммунистик ва ишчи партияларнинг Карлови Варида бўлиб ўтган конференциясида Европада хавфсизлик масалалари юзасидан қабул қилинган қарорлардаги таклифлар каби бу таклифлар ҳам ўз кучини тўла сақлайди ва музокаралар олиб бориб, бу таклифларни қараб чиқиш керак бўлади.

Совет Иттифоқи Варшава шартномасида қатнашувчи бошқа мамлакатлар билан биргаликда Европада хавфсизликни таъминлаш ва Умумевропа ҳамкорлигини йўлга қўйиш масалаларини муҳокама қилмоқ учун Умумевропа кенгашига тайёргарлик кўра бошлашни таклиф этади. Совет ҳукумати юқорида айтиб ўтилган мақсадда куч-ғайратни бамаслаҳат бирлаштириш жуда зарур эканлигини тушунган Европа давлатлари ҳукуматлари билан алоқа боғлашга тайёрдир.

Умумевропа кенгашини чақириш тўғрисидаги таклиф қараб чиқила бошлагандан буён турли давлатларнинг ана шу таклифга муносабати оз ёки кўп даражада аён бўлиб қолди. Шу нарсани қатъий айтиш мумкинки, Европа мамлакатларининг кўпчилиги бу идеяга ижобий муносабатда бўлмоқда. Аммо НАТО да қатнашувчи баъзи мамлакатларнинг ҳукуматлари шундай усулларни қўлламоқдаларки, неча ўн йиллар мобайнида Европада тинчликни мустаҳкамлаш юзасидан самарали қарорлар қабул қилинишига йўл қўймаслик мақсадида бу мамлакатларнинг дипломатияси ана шу усулларни қайраб келмоқдалар.

Бизга бу идея умуман яхши, лекин уни амалга ошириш қийин, чунки Европадаги барча давлатларнинг бир жойга тўпланишлари иложи йўқ, дейдилар.

Ғарбий Европадаги баъзи мамлакатларнинг вакиллари кенгаш тўғрисида ҳадеб гапиришга тайёр бўлсалар ҳам, бирор нарсани ҳал этишни истамайдилар. Улар процедура масалалари доирасидан четга чиқиб кетмаслик, ишнинг моҳиятини муҳокама қилишга йўл қўймаслик учунгина шу масалаларга бошқачароқ, мулойимроқ муносабатда бўлмоқдалар, деб айтиш мумкин.

Иккинчи жаҳон уруши тамом бўлгандан кейин Европада ҳеч мустасносиз Европадаги барча давлатлар ҳукуматларининг вакиллари қатнаша олган бирон конференция, бирон кенгаш бўлмаганлиги факт-ку. Жаҳонда катта ва кичик кўламдаги озмунча конференциялар бўлмадими. Қайси бир қитъа ўзига хос маҳаллий кенгашлар ўтказмади!

Аммо, шундай бўлиб чиқадики, Европа давлатлари бир жойга тўпланганларида улар уруш ва тинчлик масалалари тўғрисида бир-бирларига бирор гап айта олмас эмишлар. Европада бошланган биринчи ва иккинчи жаҳон урушлари гўё содир бўлмагандек, ҳал этилмаган проблемалар шу Европани шу вақтгача гўё ташвишга солмаётгандек туйилади.

Совет Иттифоқи баъзи давлатлар ҳукуматларининг уруш ва тинчликка доир йирик масалаларга енгилтаклик билан қараётганликларига биринчи марта дуч келаётгани йўқ. Аммо, Совет Иттифоқи Европада тинчликнинг тақдири учун жавобгар эканлигини англайди ва Европа хавфсизлиги проблемаларини қараб чиқиш ҳамда ҳал этиш зарурлигига Европадаги бошқа ҳамма давлатларни бундан буён ҳам қўлидан келган қадар ишонтиришга ҳаракат қилади. Дўстларимиз ва иттифоқчиларимиз каби Совет Иттифоқининг ҳам виждони покдир. Биз Европада кескинликни юмшатиш учун, Европа хавфсизлигини мустаҳкамлаш учун курашда ўз бурчимизни бажармоқдамиз ва бажараверамиз.

Совет ҳукумати Европада тинчликнинг бузилмаслиги учун ҳамма чораларни кўради. Бизнинг армиямиз ва халқимиз иккинчи жаҳон урушида ана шу тинчликни қўлга киритиш учун ҳал қилувчи ҳисса қўшган эди. Совет Иттифоқининг Европада ўтказаётган сиёсатининг моҳияти шуки, у Европа тинчлиги биносини мустаҳкамлайдиган ҳар қандай конструктив қадамни маъқуллашга тайёрдир, у Европада тинчлик ва социализм позицияларини назарписанд қилмаслик йўлидаги ҳар қандай уринишга — шундай уриниш қаерда бўлишидан қатъи назар, қағъий зарба беради. Биз бу сиёсатни қатъият билан амалга оширамиз ва бошқа қардош социалистик мамлакатлар билан ҳамжиҳатмиз.

Депутат ўртоқлар!

КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати учун, совет халқи учун ташқи сиёсат соҳасида социалистик мамлакатларнинг ҳамдўстлигини мустаҳкамлашдан ҳам азизроқ иш йўқ. Социалистик ҳамдўстлик давлатлари ғалабаларини ҳимоя қилиш ва уларнинг жипслигини таъминлаш — бизнинг муқаддас бурчимиздир. Бизнинг мамлакатимиз ана шу бурчга содиқ эканлигини ҳар қандай синовларда исбот қилаверади.

Бутун прогрессив инсоният яқинда Карл Маркс туғилган кунининг 150 йиллигини тантанали суратда нишонлади. Карл Маркс ахлоқ ва адолатнинг айрим кишилар ўзаро муносабатларида амал қилишлари лозим бўлган оддий қонунлари халқлар ўртасидаги муносабатларда ҳам олий қонунлар бўлиб қолишига эришишга даъват этган эди. (К. Маркс ва Ф. Энгельс. Асарлар, 2-нашри, 16-том, 11-бет).

Социалистик мамлакатлар ана шу тарихий вазифани шараф билан бажариб, халқаро муносабатларда адолатли ва инсонпарварлик принципларини қарор топтирмоқдалар. Илмий коммунизмнинг асосчилари ана шу принциплар тўғрисида ёзган эдилар.

КПССнинг ва бошқа қардош партияларнинг, социалистик мамлакатлар ҳукуматларининг катта хизмати шундаки, улар энг мураккаб халқаро вазиятларда ҳам ўз олдиларига қўйилган масалаларни социалистик интернационализм ва дўстлик принциплари асосида, миллий манфаатлари социалистик ҳамдўстликнинг муштарак манфаатлари билан бирга қўшиб олиб бориш асосида ҳал этиш йўлларини қидириб топадилар.

Икки хил социал-иқтисодий система, бир-бирига зид бўлган икки идеология, тараққиёт кучлари билан реакция кучлари, тинчлик кучлари билан уруш кучлари узлуксиз тўқнашаётган бир шароитда социализм дунёси ўсиб ривожланиб бораётир, албатта.

Партиямиз Марказий Комитети апрель Пленумининг қарорида таъкидлаб ўтилганидек, жиддий ларзаларни бошидан кечираётган ва ички ҳамда ташқи сиёсатда жуда катта ишкалликларга дуч келаётган империализм ҳарбий-сиёсий соҳада авантюралар билан бир қаторда ўз кучларини социалистик мамлакатларга, коммунистик ҳаракатга ва бутун демократик ҳаракатга қарши кўпорувчилик мақсадидаги курашга тобора кўпроқ сарф қилмоқда.

Аммо, социалистик ҳамдўстликнинг лоақал бир бўғинини ҳам юлқиб олишни истаганларнинг мўлжаллари беҳуда ва пучдир. Социалистик ҳамдўстлик бунга йўл қўймайди. Социалистик давлатларнинг ҳамдўстлиги — ажралмас яхлит бир нарсадир. Бизнинг партиямиз ва ҳукуматимиз қардош социалистик мамлакатларнинг партиялари ва ҳукуматлари билан биргаликда бу ҳамдўстликни сиёсий, иқтисодий жиҳатдан доим мустаҳкамлаш ва уларнинг мудофаасини ҳамиша мустаҳкамлаш мақсадида зарур бўлган чораларнинг ҳаммасини кўрадилар.

Социалистик ҳамдўстлик мамлакатлари партия ва ҳукуматлари раҳбарларининг мунтазам учрашиб туришлари бу ҳамдўстликдаги қардош мамлакатлар ўртасида бўлган муносабатларни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш соҳасида ҳар томонлама ва жуда мароқли иш қилинаётганлигини кўрсатади. Бу учрашувларда социализм позицияларини мустаҳкамлаш ва уларнинг халқаро майдондаги фаолиятини бамаслаҳат келишиб олиш юзасидан социалистик давлатларнинг куч-ғайратини мувофиқлаштириб олиб боришга доир энг муҳим проблемалар қараб чиқилади.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари, Марказий Комитет аъзолари, СССР Олий Совети ва иттифоқдош республикалар Олий Советларининг депутатлари, давлатнинг бошқа арбоблари ва жамоат арбоблари, фан, маданият ва санъат арбоблари социалистик мамлакатлар билан дўстликни мустаҳкамлаш ва кўп томонлама ҳамкорликни ривожлантириш ишларида қатнашмоқдалар. Турли даражадаги делегациялар доим бир-бирларига бориб турибдилар.

Муболағасиз айтиш мумкинки, бу ишларнинг ҳаммаси умумхалқ ишига айланди. Бу эса, социализм ва коммунизм улуғ мақсадларининг бирлигини, халқлар ўртасида тинчлик учун курашдаги манфаатларнинг бирлигини исбот қилади. Қардош мамлакатлар партия ва ҳукуматларининг раҳбарлари ҳамиша халқимизнинг азиз меҳмонларидир. Биз бугун ўртоқ Янош Кадар бошчилигидаги Венгрия Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясининг Москвага келишини зўр мамнуният билан кутмоқдамиз. Бу визит ҳар иккала қардош мамлакат, ҳар иккала қардош партия ўртасидаги муносабатларни янада мустаҳкамлашга янги ҳисса қўшажагига аминмиз.

Варшава шартномаси ташкилоти Сиёсий маслаҳат комитетининг вақт-вақти билан ўтказилиб туриладиган мажлислари, икки томонлама маҳкам алоқалар тегишли масалалар юзасидан ўзаро ўртоқларча фикрлашиб олиш зарур эканлигини ифода қилади. Бундай кенгаш ва учрашувлар ҳар сафар коллектив суратда амалга ошириладиган ва катта аҳамиятга эга бўлган ишга айланиши табиий бир ҳолдир.

Дўстлик, ҳамкорлик ва ўзаро ёрдам тўғрисидаги шартномалар қардош социалистик мамлакатлар жипслигини исбот қилувчи далилларнинг биридир. Совет Иттифоқи кейинги йилларда шундай шартномаларни Германия Демократик Республикаси, Польша, Венгрия, Болгария ва Монголия билан имзолади, Чехословакия билан тузилган дўстлик тўғрисидаги шартнома муддатини узайтирди. Румыния билан янги иттифоқ шартномасини тайёрлаш соҳасидаги ишлар тугалланди ва бу шартномадаги ҳужжатлар тасдиқлаш учун тақдим этилади.

Қардош мамлакатлар билан тузилган ва Варшава шартномаси ташкилоти, ўзаро иқтисодий ёрдам кенгаши ва социалистик давлатларнинг бошқа халқаро ташкилотлари доирасида амалга оширилаётган кўп томонли ҳамкорлик системаси билан бирга қўшиб олиб борилаётган бу шартномалар социализм ва тинчлик манфаатларига яхши хизмат қилади.

Социалистик мамлакатлар билан ҳамма соҳада ҳамкорликни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, жипслашган куч бўлмиш социалистик ҳамдўстликнинг халқаро таъсирини янада кўпроқ кучайтириш — КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг энг биринчи ғамхўрлиги бўлиб келди, ҳозирда ҳам шундай ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолаверади. Совет Иттифоқи Осиё, Африка, Латин Америкасидаги ёш миллий давлатлар билан муносабатларни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш сиёсатини изчиллик билан амалга ошириб келмоқда.

Курашнинг миллий озодлик ҳаракати каби кенг ва жадал фронтида бир участкада муваффақият қозонилса иккинчи участкада вақтинча муваффақиятсизликлар рўй бериши мумкин, албатта. Совет Иттифоқига, унинг интернационал ташқи сиёсатига, унинг ёрдамига таяниб иш кўриш имконияти ёш давлатларнинг кўпи учун ҳаётий аҳамиятга эга бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда. Совет Иттифоқининг империалистик давлатларни огоҳлантирганлиги ёш миллий давлатларнинг ташқи тазйиқ олдида ва ўз мустақиллигига бўлган ҳамлалар олдида бардош беришларига кўп марта ёрдам берган эди.

Бизнинг мамлакатимиз халқларнинг миллий озодлик ҳаракатини, озодлик ва мустақиллик йўлидаги ҳаракатини доим зўр қатъият билан қўллаб-қувватлаб келди ва қўллаб-қувватламоқда. Бизнинг мамлакатимиз мустамлакачилик зулмини тугатиш учун курашда ҳамиша актив куч бўлиб келди.

Совет Иттифоқи миллий озодлик ва мустақиллик ишини ҳимоя қилиб чиққанида унинг ғарбдаги буюк давлатлар билан муносабатлари бир неча бор мураккаблашиб қолган эди. Социалистик давлатгина шундай ҳаракат қилаолади, социалистик давлат бу ишнинг манфаатларини тинчлик ва социализм манфаатларидан сира ҳам ажратмайди.

Совет ҳукумати ўзининг ташқи сиёсий фаолиятида блокларга қўшилмаган давлатлар билан муносабатларга ҳамиша катта аҳамият бериб келди. Бундай давлатлар жаҳондаги барча давлатларнинг ярмидан кўпроғини ташкил этади. Айрим тафовут ва фарқлар бўлишига қарамай, бу давлатлар ташқи сиёсатининг йўналиши тўғрисида умуман гапирадиган бўлсак, улар халқаро ҳаётнинг туб масалаларида тинчлик ишига содиқ эканликларини намойиш қилдилар. Улар бошқа мамлакат ва бошқа халқларнинг ички ишларига аралашувни қораламоқдалар, ўз айтганини қилдириш сиёсатини қораламоқдалар. Бу сиёсатнинг ништари аввало, ҳарбий ва иқтисодий жиҳатдан кучсиз бўлган давлатларга қаратилган.

Блокларга қўшилмаган кўп мамлакатлар қийинчиликларга, мустамлакачилик зулмининг узоқ давр давом этганлиги оқибатида рўй берган қийинчиликларга дуч келаётганликларини ҳам биламиз. Совет Иттифоқи бу давлатларнинг кўпига ана шу қийинчиликларни бартараф қилишда ўз кучлари ва имкониятларига қараб ёрдам бермоқда.

Умуман олганда блокларга қўшилмаган мамлакатлар халқаро майдонда катта кучдир, биз бу куч билан муваффақиятли суратда ҳамкорлик қилмоқдамиз. Совет Иттифоқи блокларга қўшилмаган давлатларни тинчлик учун курашда ўз иттифоқчилари деб билиб, бу давлатлар билан муносабатларни кенгайтириш ва яхшилаш йўлини бундан буён ҳам қатъият билан ўтказаверади.

Осиё ва Африкадаги давлатларнинг кўпчилиги билан алоқаларимиз муваффақиятли суратда ривожланиб бормоқда.

Ҳиндистон, Покистон, шунингдек Бирма каби йирик давлатлар билан мустаҳкам ҳамкорлик муносабатларимиз йил сайин мустаҳкамланиб бормоқда.

Совет Иттифоқи Камбоджа, Лаос, Цейлон, Непал билан ва Осиёнинг бошқа бир қанча давлатлари билан яхши муносабатлар ўрнатиб келмоқда.

Кейинги вақтларда мамлакатимизнинг Бирлашган Араб Республикаси, Жазоир, Сурия билан ва бошқа араб давлатлари билан дўстона муносабатлари чуқурроқ мазмунга эга бўлиб, кенг тус олди.

Бирлашган Араб Республикасининг президенти Жамол Абдил Носир яқинда Совет Иттифоқига келади. Биз уни ўз дўстимиз деб, империалистик агрессорлар ва мустамлакачиликка қарши оғир кураш олиб бораётган мамлакатнинг вакили деб табриклаймиз. Биз шунга аминмизки, совет раҳбар арбобларининг Москвада президент Носир билан олиб борадиган музокаралари самарали бўлади ва мамлакатларимизни бир-бири билан тағин ҳам яқинлаштиришга ва Яқин Шарқда тинчликни таъминлашга ёрдам беради.

Бизнинг Мали, Гвинея, Конго (Браззавиль) билан ва Африкадаги бошқа кўп мамлакатлар билан муносабатларимиз дўстлик руҳи билан суғорилган.

Совет кишилари Латин Америкасидаги мамлакатларга яхши ният билан қарамоқдалар.

Жаҳоннинг ана шу улкан районидаги давлатлар аҳволининг мураккаблигини яхши биламиз. Аммо совет ташқи сиёсати тўғрисидаги, совет халқининг муваффақиятлари тўғрисидаги ҳақиқат ана шу мамлакатларга ҳам ёйилмоқда. Бу эса бизнинг мамлакатимиз билан нормал муносабатлар ўрнатиш ва алоқаларни кенгайтириш йўлидаги интилишни кучайтиради.

Совет ташқи сиёсати қўшниларимиз билан яхши муносабатларда бўлиш тўғрисида ҳамиша зўр ғамхўрлик қилиб келди ва шундай ғамхўрлик қилмоқда.

Совет Иттифоқининг Финляндия ва Афғонистон билан яхши қўшничилик муносабатлари янада мустаҳкамланажагидан қаноат ҳосил қилганлигимизни айтиш учун асослар бор.

Туркия билан муносабатларимизда янги ижобий нишоналар пайдо бўлди. Биз бу муносабатларга катта аҳамият берамиз.

Бизнинг Эрон билан муносабатларимиз тобора мазмунли муносабатларга айланмоқда. Кейинги йилларда бу мамлакат билан иқтисодий алоқаларимиз ривожланди. Сиёсий соҳада ҳам яхши томонга муайян бурилиш пайдо бўлди. Биз бу муносабатларнинг тобора ривожланишини истардик.

Осиёдаги йирик қўшнимиз Япония каби мамлакат билан иқтисодий ҳамкорликни ривожлантиришда муваффақиятларга эришдик. Совет Иттифоқи бу мамлакат билан сиёсий муносабатларни ҳам мустаҳкамлаш тарафдоридир, аммо Япониянинг бир қанча масалаларда тутган позицияси бу соҳада кўп қийинчиликларни туғдирмоқда. Вьетнам халқига қарши агрессив уруш муносабати билан Америка Қўшма Штатларининг Япония территориясидан фойдаланаётганлиги ана шундай қийинчиликларнинг биридир.

Хитой Халқ Республикаси билан муносабатларимиз тўғрисидаги масала бошқача бўлиб турибди. Мао Цзэ-дун гуруҳининг халқаро ишлардаги бузғунчилик, авантюристик позициясига, уларнинг халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатидаги антиленинчи иғвогарлик йўлига партиямиз съездларининг ва КПСС Марказий Комитети Пленумларининг қарорларида чуқур ва принципиал баҳо берилди. Совет — Хитой давлатлараро муносабатларининг аҳволига қисқача тўхталиб ўтаман.

Шу нарсани очиқ айтиб ўтамизки, бу муносабатлар ҳар иккала социалистик давлат ўртасидаги ва ҳатто қўшни мамлакатлар ўртасида ўрнатилиши мумкин ва лозим бўлган муносабатларга сира ўхшамайди. Биз Хитой билан давлат муносабатлари ёмонлашмаслиги учун қўлдан келган ҳамма чораларни кўрмоқдамиз. Совет ҳукумати бу йил Хитой Халқ Республикаси ҳукуматига мурожаат қилиб, савдо-сотиқ, кемалар қатнови учун чегара дарёларидан биргаликда фойдаланиш масалалари юзасидан ва бошқа баъзи масалалар юзасидан конкрет таклифларни айтди. Аммо Пекин Совет — Хитой муносабатларининг ҳозирги аҳволи ва истиқболи тўғрисидаги ғамхўрликни акс эттирадиган ҳар қандай ташаббусни эътибордан четда қолдирмоқда.

Мао Цзэ-дун гуруҳи ўзининг советларга қарши қаратилган йўлига амал қилиб, муносабатларни қасддан кескинлаштириш йўлидан боришни давом эттирмоқда. Мисол учун яқинда Вампу портида совет танкери «Комсомолец Украины», Дальний портида «Загорск» ва «Свирск» теплоходлари экипажларига нисбатан сурбетларча қилинган иғвогарликларни кўрсатиб ўтиш мумкин. Совет кишиларини ҳақли суратда ғазаблантирган бу иғвогарликлардан қандай мақсадлар кўзда тутилганлиги ҳаммага аён.

Мао Цзэ-дун гуруҳи давлатимизга қарши душманлик ва кўпорувчилик ишларини қилмоқда. Пекин газеталари ва радиоси Совет Иттифоқининг ички ҳаётига ва унинг ташқи сиёсатига тухмат қилиш йўлидаги қабиҳ уринишларида империалистик пропагандадан қолишмаётир.

Совет — Хитой савдосининг ҳажми Пекин ҳукмдорларининг айби билан 1959 йилдан буён 20 баравар қисқарди ва жуда ҳам камайиб кетди. Мамлакатларимиз ўртасидаги маданий алоқалар амалда узилиб қолди. Биз бунда жамоатчилик йўли билан қилинадиган алоқалар тўғрисида гапириб ҳам турмаймиз.

Пекин арбобларининг авантюризми ва марксизм-ленинизмга хиёнатидан Хитой халқи жабр-жафо чекаётганлиги қайғули бир ҳолдир. Совет халқи кўп йиллик дўстлик воситалари туфайли Хитой халқи билан боғланган.

КПСС, бизнинг халқимиз Хитойда ҳозирги вақтда бўлаётган воқеалар ва унинг ташқи сиёсати қабул қилиб олган шовинистик буюк давлатчилик йўли тарихан ўтиб кетадиган бир босқичгина эканлигига ишонганликларини кўп марта изҳор қилдилар. Ҳар қандай қийинчиликлар ва машаққатларга қарамай, Хитойда социализм иши тантана қилажагига ва Совет-Хитой муносабатлари пировардида ўзининг табиий ўзанига тушажагига аминмиз.

Совет Иттифоқи турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши принципини изчиллик билан амалга ошириб борган ҳолда капитализм дунёсининг мамлакатимиз билан ҳамкорлик қилиш зарур ва фойдали деб ҳисоблаётган давлатлари билан муносабатларни ривожлантириш соҳасида актив иш олиб бормоқда.

Кейинги йилларда Совет-Франция муносабатларида ижобий силжишлар рўй берди. Бу силжишлар совет ва француз халқларининг манфаатларига муносиб эканлигига аминмиз. СССР билан Франция ўртасидаги ҳамкорлик кўп соҳаларда — сиёсий, иқтисодий, илмий-техника, маданий соҳаларда ривожланиб бормоқда. Биз бунинг тарафдоримиз.

Англия билан муносабатларимизни кенгайтириш учун умуман кўп иш қилинаётган бўлса ҳам, афсуски, бу муносабатларни унча яхши деб бўлмайди. Совет Иттифоқи билан Англиянинг сиёсат соҳасидаги муносабатлари суст ривожланиб бормоқда. Англиянинг ташқи сиёсати бир қатор йирик халқаро масалаларда бир томонлама йўл тутишга барҳам берганида бу муносабатлар тезроқ ривожланиши мумкин эди.

Италия билан муносабатларни муайян даражада яхшилашга эришилди ва келажакда бунинг учун катта имкониятлар бор. Иқтисодий ва илмий-техника ҳамкорлиги айниқса катта истиқболга эгадир.

Шимолий Американинг йирик ва саноати ривожланган Канада каби мамлакати билан муносабатларни кенгайтириш ва кучайтириш учун шарт-шароит вужудга келаяпти.

Совет Иттифоқининг Австрия, Швеция билан, шунингдек Швейцария билан ҳам муносабатлари яхши ривожланмоқда. Шу мамлакатлар ўтказиб келаётган бетарафлик сиёсати Европада тинчликни сақлаб туришга ёрдам бераётган муҳим омилдир.

Хўш, Ғарбнинг энг катта давлати бўлган АҚШ билан муносабатларимизнинг бориши қандай?

АҚШнинг ташқи сиёсатидаги тажовузкорлик ва биринчи галда унинг Вьетнамда олиб бораётган уруши Совет — Америка муносабатларини ҳали ҳам оғир юк бўлиб босиб турибди.

СССР Министрлар Совети Раиси А. Н. Косигин билан Американинг Гласборо деган шаҳарчасида ўтказилган учрашувнинг йиллиги муносабати билан яқинда АҚШ президенти Жонсон ўзининг сўзлаган нутқида тинчлик ишини кўзлаб масъулият ва эҳтиётлик билан ҳаракат қилиш зарурлигини, ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисида яқиндагина келишиб олинган битимдан ўрнак олиб, битим кетидан битим тузиш, ғишт устига ғишт қўйиш йўли билан тинчликни бунёд қилиш зарурлигини уқтириб ўтди. У АҚШ қуролсизланиш томон боришга тайёр эканлигини айтди, мамлакатимиз билан ҳамкорлик соҳаларини кенгайтириш матлуб деган фикрни ўтказишга уринди, бу нарса тинчликка олиб борадиган йўлни бирмунча силлиқроқ қилади, деган фикрни айтди.

Яхши. Лекин Қўшма Штатларнинг Америка президенти айтган тарзда иш қилишига ким халақит бераётир? Уруш ва тинчликнинг ҳал қилувчи масалаларида Қўшма Штатлар бошқача ҳаракат қилаётганлигининг сабаби нима?

Уруш ва тинчликнинг туб масалалари ҳал қилиниши лозим, бунинг учун шарт-шароитлар бор. Лекин АҚШ дунёни остин-устун қилишга уринишдан, бошқаларнинг қонуний манфаатларига, тинчлик манфаатларига зиён етказиб бўлса ҳам тарози палласини ўз томонига босишга уринишдан воз кечиши керак.

Совет томони, биз АҚШ билан яхши муносабатларда бўлиш тарафдоримиз, актуал халқаро проблемаларни бартараф қилишда биргалашиб ҳаракат қилиш тарафдоримиз, деб неча марталаб айтиб келди. Ҳозир ҳам биз шундай фикрдамизки, бизнинг хавфсизлигимизни, дўстларимизнинг хавфсизлигини Америка томони лозим бўладиган даражада ҳурмат қиладиган бўлса, АҚШ бошқа халқларнинг хавфсизлигига ва мустақиллигига қасд қилмайдиган бўлса, давлатларимизнинг бири-бири билан тўқнашуви учун сабаблар йўқ.

Мамлакатимиз бошқа халқлар ҳисобидан, уларнинг манфаатларини четлаб ўтиб, ҳеч қачон, ҳеч ким билан, ҳеч қандай тил бириктирган эмас ва тил бириктирмайди. Совет — Америка муносабатларидаги мавжуд имкониятлардан қай даражада фойдаланиш мумкинлиги ва фойдаланилажаги АҚШ ҳукуматига боғлиқ.

Халқаро ҳаётда шундай ҳаракатлар бўлиб турадики, бу ҳаракатларни нуқул ташқи сиёсатга ёки нуқул идеологияга тааллуқли ҳаракатлар деб аниқ баҳолаш қийин. Кўпинча бундай ҳаракатлар буларнинг иккови ҳам баб-баравар тааллуқли бўлади. Бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас, зеро, умуман ташқи сиёсат бўлган эмас ва бўлмайди, муайян синфларнинг манфаатларини, уларнинг идеологиясини ўз таркибига олмайдиган, акс эттирмайдиган сиёсат бўлган эмас ва бўлмайди. Идеологияларнинг тўқнашуви, халқларнинг кўнглини олиш учун, уларнинг кайфияти учун кураш ҳозирги вақтда ҳукуматларнинг ташқи сиёсий фаолиятига ўз таъсирини ўтказиб турибди, шу фаолият билан узвий равишда боғланиб кетмоқда.

Эндиликда Ғарбдагилар шу нарсани яхши тушуниб турибдиларки, ракеталарни ёки олтинни запас қилиб олишнинг ўзи кифоя қилмайди. Эпчил сиёсатчиларни ва моҳир дипломатларни хизматга ёллаб олиш билан иш битмайди. Американинг мудофаа министри Клиффорд айтганидек, агар АҚШ одамларнинг ақлини ўзига мойил қилиш учун олиб борилаётган жангда ютқазиб қўйса, келажакда бўладиган «на совуқ, на оловли» урушларда ғалаба қозонишга ҳам умид қилиши мумкин эмас.

Мана шу эътирофнинг ўзи етарли равишда равшан. Унинг маъноси очиқ кўриниб турибди: ташқи сиёсатни амалга ошириш имконияти ҳам, шунингдек, бу сиёсатнинг доираси ҳам халқ оммасининг етуклигига ва онглилигига ёки аксинча, шу омманинг қолоқлигига ва сохта даъватларга берилиб кетишига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Ғарб мамлакатларидаги ташқи сиёсат ва идеология фаолиятининг асосий йўлларини белгилаб бераётган марказлар қўлларидан келса машиналарнинг деталларини кетма-кет ясаб чиқараётгандек одамлар кўнглини ҳам ўзлари хоҳлагандек ясаб чиқаравераp эдилар. Улар ўзларининг ташқи сиёсатдаги мақсадларига мувофиқ фойдаланиш учун яроқли бўлган одамларни кўплаб тайёрлашни ўзларига идеал қилиб олганлар. Матбуот, радио, кино, телевидение, фан, маданият, хуллас одамлар онгига таъсир ўтказишнинг барча хилма-хил воситалари мана шу йўлга мосланмоқда.

Ўз тузумининг келажагига ишончнинг йўқлиги, икки томонда ҳам қурол бўлмагани ҳолда социализм билан бетма-бет дуч келиб қолишдан қўрқиш, қуролланиш пойгаси ва фатализм идеологиянинг турли соҳаларига сингиб бормоқда ҳамда Ғарб давлатларининг ташқи сиёсат йўлларига ва доктриналарига ҳам кўп жиҳатдан сингиб бормоқда. Шу йўл-йўриқлар ва доктриналарнинг аксарияти одамларга қуролланиш пойгасини тугатиш одамларнинг қўлидан келмайди, жаҳон урушининг олдини олишда одамлар ожизлик қилади деган фикрни уқтиришга қаратилмоқда.

Ёки далиллар топиш учун сира бош қотирмай, айниқса НАТО ни тузиш тўғрисидаги шартноманинг 20 йиллик ҳаракат муддати келгуси йилда тугаши муносабати билан, бошқа ҳеч бир давлатнинг эмас, балки фақат Ғарбнинг сиёсати, фақат НАТОнинг сиёсати тинчликни таъминлайди, НАТО генералларини эса, халқаро хавфсизлик ҳомийси бўлган фариштэлар деса бўлади, деб даъво қилмоқдалар.

Гоголнинг «Телбанинг мактублари» деган асарида эсдан озиб қолган чиновник Поприщин «Ойни Гамбургда ясайдилар» деб даъво қилган эди. Унинг мана шу даъвоси НАТО тинчлик манфаатларига хизмат қилади, деб лоф ураётганларнинг даъвосига қараганда ҳақиқатга жуда ҳам яқин деса бўлади.

Ташқи сиёсат мақсадлари билан шу сиёсат замиридаги идеологик мотивлар, АҚШнинг Вьетнам халқига қарши олиб бораётган уруши бир-бири билан қандай чамбарчас боғланганлигини мана шунинг ўзи ҳам кўрсатиб турибди. Шу уруш бошланишига ва унинг кенгайтирилишига жавобгар бўлган шахслар АҚШнинг мақсади — Жанубий Вьетнамда ўрнатилган тартибларни сақлаб қолишдир, яъни ажнабийларнинг фойдасини кўзлаб, мамлакат манфаатларини ҳаммага сотишга тайёр бўлиб турган реакцион қўғирчоқ режимни сақлаб қолишдир, деб дангал айтмоқдалар.

Ёки бошқа бир мисолни айтиб ўтайлик. Германия Федератив Республикасининг Ғарбий Берлинга даъвоси кучайиб кетганлиги натижасида яқинда Германия Демократик Республикаси тегишли чоралар кўргани каби социалистик давлат ўзининг суверен ҳуқуқларини муҳофаза қилмоқ учун тегишли чоралар кўриши биланоқ Ғарб пропагандасида портлаш бошланди: радио, телевидение, матбуот, хуллас бутун пропаганда ва идеология аппарати Германия Демократик Республикасининг тинчликсевар ташқи сиёсатини, социалистик тузумни қоралаш учун ҳаракатга келтирилмоқда.

Ташқи сиёсий фаолиятимиз ҳам, идеология фаолиятимиз ҳам халқаро ишларга алоқадор бўлганлиги сабабли шу фаолиятимизда мана шуларнинг ҳаммасини ҳисобга олиш зарур ва ҳисобга олинмоқда.

Бизнинг ташқи сиёсатимиз ва бизнинг идеологиямиз капиталистик дунёнинг кўпгина арбоблари тасаввур қилаётган аянчли келажакка бутунлай қарама-қаршидир. Улар шундан бир тузумнинг сиёсатини ва идеологиясини ифодаламоқдаларки, бу тузумнинг тақдирини ўйлаганларида ваҳимага тушиб, ўзларини қаёққа қўйишни билмай қоладилар.

Бу хусусда биз фақат шундай дейишимиз мумкин: ўзига, ўзининг ижтимоий системасига ишончи қолмаган ва разил фойдапарастлик ва зулм дунёсининг исканжаси натижасида тарихий истиқболни кўролмайдиган бўлиб қолган кимсалар мудҳиш манзараларни кўз олдиларига келтира берсинлар. Коммунизм ва социализм қураётган халқларнинг умиди бениҳоя катта.

Совет Иттифоқи жаҳоннинг икки қитъасида, яъни Европа ва Осиёда жойлашган буюк давлатдир. Лекин мамлакатимизнинг халқаро манфаатлари кенглигини унинг фақат географик мавқеигина белгилаб бермайди.

Совет Иттифоқи ҳамма қитъалардаги давлатлар билан дипломатик муносабатларни давом эттиради ва ривожлантиради — ҳозирги вақтда бундай давлатлар 103 тага етди. СССР барча йирик халқаро ташкилотларнинг — халқларнинг тинч ҳамкорлик қилиши манфаатларига хизмат қилаётган регионал ва ихтисослаштирилган ташкилотларнинг аъзоси. Бундай ташкилотлар эса тўрт юзга яқин.

Мамлакатимиз ўз зиммасига юкланган, шу жумладан ялпи тинчликни таъминламоқ учун Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Устави юклаган масъулиятдан бўйин товлагани йўқ ва бўйин товламайди. Халқаро ҳаётнинг ҳамма масалаларида Совет Иттифоқи қардош социалистик мамлакатлар билан яқиндан келишиб ҳаракат қилиб, ўзининг мустақил позициясида турибди, ташқи сиёсатнинг ленинча принципларини актив равишда амалга оширмоқда.

Халқаро тинчликни, халқларнинг эркинлиги ва мустақиллигини, мамлакатимизнинг кенг манфаатларини таъминлашга алоқадор ҳар қандай масалани ҳал этишда совет халқи овоз бериш ҳуқуқини ҳеч кимдан ялиниб олмайди.

Буюк давлат бўлган Совет Иттифоқи мавқеининг ўзи бизга шу ҳуқуқни бериб қўйибди.

Ҳар қандай ўткир вазият мамлакатимиздан ҳар қанча узоқда содир бўлмасин, шундай вазият пайдо бўлиб қолганида жаҳоннинг ҳамма пойтахтларида Совет Иттифоқининг шу тўғридаги фикрини муштоқ бўлиб кутадилар.

Социалистик ҳамдўстликнинг манфаатларини, бу ҳамдўстликнинг жипслигини Совет Иттифоқи ўзининг муқаддас бурчи деб, ўзининг юксак интернационал бурчи деб ҳисоблайди ва ҳисоблажак.

Совет Иттифоқи агрессия сиёсатига муносиб жавоб берувчилар сафида ҳамиша маҳкам туради. Тинчликни бузувчиларнинг ҳар бири буни олдиндан билиб қўйса, сира янглишмайди.

Аксинча, халқларнинг ҳар бир озодлик ҳаракатини, халқаро ишларда халқаро хавфсизлик манфаатларига мос бўлиб тушадиган ҳар бир ташаббусни Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати маъқуллайди ва бунга ҳамиша таянч бўлади.

Бизнинг ташқи сиёсатимиз совет халқининг давлат манфаатларини қаттиқ туриб ҳимоя қилиш билан, қуруқликдаги чегараларимизнинг, соҳилларимизнинг, осмонимизнинг даҳлсизлигини таъминлаш билан, совет байроғининг қадрини, совет гражданларининг ҳуқуқлари ва хавфсизлигини муҳофаза қилиш билан фарқ қилади ва бундан буён ҳам фарқ қилажак.

Иттифоқдошлик бурчига ва ўз зиммамизга олган халқаро мажбуриятларга содиқлик ҳам ташқи сиёсатимизнинг узвий негизидир.

Халқаро майдондаги фаолиятнинг ҳамма участкаларида ва ҳамма соҳаларида тенг ҳуқуқли бўлиш, жумладан Совет Иттифоқининг, иттифоқчиларимиз ва дўстларимизнинг ҳаётий манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида чоралар кўриш; жаҳон савдосида ҳеч қандай камситишларга йўл қўймаслик; фан ва техника муваффақиятлари, маданий бойликларни айирбошлаш учун кенг майдон очиб бериш; бошқа ҳар қандай давлатнинг кемалари ва флотлари учун кам бўлмаган даражада кемаларимиз ва флотларимиз учун денгизда қатнаш эркинлиги — мана шуларнинг ҳаммаси жаҳон ишларидаги имкониятларимиз ва масъулиятимизни белгилаб беради.

Халқларнинг тинч келажагини таъминлайдиган халқаро проблемаларни ҳал қилмоқ учун мана шундай қилишга интилаётганларнинг ҳаммаси билан музокаралар столи атрофида ўтиришга тайёрмиз.

Совет Иттифоқи бошқа давлатлар билан биргаликда бундан буён ҳам манфаатларнинг ўхшаш соҳаларини қидиришга ҳамда тинчлик манфаатларига жавоб берадиган ва халқларнинг ҳуқуқларини ҳурматлашга асосланган тегишли шартномалар ва икки томонлама ёки кўп томонлама битимлар тузишга қадар мумкин бўлган келишиш йўлларини қидиришга тайёр.

Совет Иттифоқи билан ўзининг муносабатларини тинчлик ва яхши қўшничилик, манфаатларни ўзаро ҳурматлаш асосида қуришни истаганларнинг ҳар қайсиси бизнинг томонимиздан актив жавоб топади.

Совет кишилари ўттизинчи йилдирки, тинчлик шароитида яшаб турибдилар. Бу — КПСС Марказий Комитети раҳбарлигида амалга оширилаётган ленинча ташқи сиёсатнинг катта ғалабасидир. Бу — Ватанимиз қудрати тўхтовсиз ўсиб бораётганлигининг, коммунистик жамият қуришда совет халқи эришаётган муваффақиятларнинг натижасидир. Ички ишларда ҳам, ташқи ишлар соҳасида ҳам КПСС XXIII съездининг қарорларини муваффақиятли равишда амалга ошираётган совет халқи осойишта ишонч ҳисси билан келажакка қарайди. (Давомли қарсаклар)

ДОҲИЙ ТАСВИРИ

ТАҚРИЗ

Шоир Миртемирнинг СССР Давлат мукофоти номзодлигига тақдим этилган шеърлар китоби — «Ленин жилмайиши» (Улибка Ленина»1 деб аталади.

Ленинга бўлган ҳурмат ва муҳаббат нур қидириб қишлоқдан шаҳарга яланг оёқ келган, ишчи мактабларида тарбия кўрган Миртемир қонига жуда ёшлигидан сингиб кетган. У доимо Ленин асарларини қунт билан ўрганади. Ленин яшаган жойларга бориб, доҳий қўли теккан буюмларни кўриб, хаёлларга берилади, ҳаяжонланади. Ёшликдан ҳис этган ёлқинли муҳаббатни чуқурроқ англашга, ақл кўзи билан яна ҳам теранлаштиришга муваффақ бўлади.

Бу изланишлар ўз самарасини берди. Кўп йиллардан бери «Ленин», «Ленин ва Шарқ» мавзуларига мурожаат этиб келган шоир бир туркум шеърлар яратдики, улар ўзининг мазмуни, бадиий хусусиятлари билан Совет поэзияси хазинасида муносиб ўрин эгаллайди.

Совет Шарқида ҳам, хорижий Шарқда ҳам Ленин ҳақида кўп асарлар яратилган. Уларнинг баъзиларида Ленинни илоҳийлаштириш ҳоллари ҳам бўлган. Масалан, XX аср Эрон шоирларидан бири Ориф Казвиний Ленинни «Раҳмат фариштаси», «Янги замон хизири» деб атаган эди.

Миртемирнинг Ленин ҳақидаги шеърлари туркумига кўз ташлар экансиз, бошқа ҳолни кўрасиз. Ўрта Осиёдан Ленин ҳузурига борган делегациянинг Ленин билан учрашуви шундай тасвирланади:

Ўйлашар: шубҳасиз у —
Норғул, сипо, девқомат,
Оқпошшони йиқарми
Анов-манов паҳлавон?
Кўрдилар, лол бўлдилар:
Аломатдан аломат,
Ўрта бўйлик, ғўлабир,
Кенг манглай, дилкаш,
бийрон.

Йўқ, Ленин на паҳлавон,
На вали фавқулодда,
Миқти-ю, алпу лекин
Камсуқум, танти, содда.

Ленин сиймосини яратар экан, шоир одамлар билан суҳбатда кам гапириб, кўп тингловчи, Шарқдан борган эркак ва аёл вакиллар, деҳқонлар билан, ўз тилида, уларнинг кўнглини топиб сўзлай биладиган камтарин ва меҳрибон киши образини гавдалантиради.

Мана ўртада Ленин,
Бешовлон қурар гурунг,
У сўрар: пахта мўлми,
Сув мўлми, қалай чорва?
Ипак кимда, дон нечук,
Нега кам ёпоғи, юнг?
Юрт эгаси ҳозир-сиз,
Бўлманг асло бепарво!
Чачвон ёнғувси қачон,
Расм бўлур қачон қошиқ,
Токай шубҳада қийнар
Сизларни ёлғон — яшиқ?

Бундай қараганда, оддий ҳол сўраш бўлиб кўринган бу гурунгда, бу саволларда чуқур мазмун ётади. Бунда Ленин амалга ошираётган сиёсий, иқтисодий ва маданий революциянинг ҳамма белгилари намоён бўлади ва бу соҳаларда партия ҳамда Ленин томонидан қўйилаётган масалалар яққол бўлиб қолади...

Шоир бу халқчил услубни яхши эгаллаган ва унга қаттиқ риоя қилади, уни шеърдан шеърга, сатрдан сатрга ривожлантира боради

У баъзан доҳийнинг бир имосидан, жилмайишидан, биргина сўзидан, баъзан эса, унга хизмат қилган конкрет бир буюмдан таъсирланиб катта фалсафий умумлашмалар чиқаради.

Ленин бир жилмайиб қўйди шу
зум, бас,
Порлаб кетганидай бўлди
қуёшлар.
— Кўпдан бери бундоқ жил-
майган эмас!
Дерди бир-бирига кекса
сафдошлар.

Ильичнинг улуғ сиймоси шоир поэзиясида ўзбекона чизилади. Уни Шарқ халқлари, жумладан ўзбеклар қандай қабул этган бўлсалар, қай қиёфада дилларига жо қилган бўлсалар Миртемир қаламидан ҳам худди шундай чиқади. Масалан Ленинга Ўзбекистон делегацияси тўн кийгизганидан сўнг шоир ёзади:

Эҳтимол бу удумга
Дуч келмиш биринчи гал,
Кўзларида ним кулги,
Ҳозир беўлчов хушҳол,
Ҳаяжонини босиб,
«Қутлуғ!» дер эгилиб сал,
Ҳозир Ленин гўёки
Осиёлик оқсоқол.

В. И. Ленин музейини айланиб, доҳийнинг турли халқ вакиллари ишлаган, ипакда тикилган, гиламга чекилган расмларига эътибор берилса, эронийлар ўз қаламкорларида уни эронийроқ қилиб, японлар ўзларига ўхшатиб, озарбайжонлар ва туркманлар эса озарбайжоний ва туркманий қиёфада ишлаганларини мушоҳида қилиш мумкин.

Аммо Миртемир шеърларида Ленин сиймосини шарқийлаштириш шундай чизмакашлик натижаси эмас, албатта. Аввало у В. И. Ленинни Шарқ билан доимий қизиқиши, Шарққа эътибори, унинг тарихи, маданиятига тўғри баҳо бериши, Шарқнинг порлоқ истиқболичи илмий башорат билан кўрсатиши, шунингдек Совет Шарқидаги республикаларга ҳар тарафлама моддий ва маънавий ёрдам кўрсатишида ифодалайди.

Меҳнаткаш мусулмонлар,
Тенглигингни ол депти.
Қамчилар ўйнатмасин
Ортиқ бошда хўжайин.
Россия етаклайди,
Йўлни тўғри сол, депти.
Амакимнинг ўзига
Уқтирибди атайин.

Миртемир доҳийнинг жаҳонда мисли кўрилмаган улуғвор ишларини кўрсатар экан, кўпинча Ленин сўзларини ўз ҳолича келтиради, унинг «Ўзбакия» каби таъбирларидан жуда ўринли фойдаланади, ёки Ленин таълимотининг у ё бу масаладаги аниқ мазмунини шеърга усталик билан сингдириб юборади.

Шоир В. И Ленинни гоҳ ўзбек ишчиси, гоҳ деҳқони. гоҳида эса аёллар делегацияси билан учраштириб, конкрет ҳолатларда унинг кўп қиррали даҳосини оча боради.

Шоир жуда кўп ҳужжат йиғиб, доҳий ҳаётидаги айрим воқеаларни ўрганиб, уларни чуқур идрок этгани учун Ленин даҳосининг кўптарафлама эканлигини кўрсатиб беришга, бу фавқулодда истеъдоднинг айрим-айрим қирраларини оддий, аммо салмоқли сатрларда очиб беришга муваффақ бўлган.

Поэзия инсон онгига таъсир эта билмаса, ўқувчи ё тингловчида кайфият ярата олмаса, у мўъжизакор шеър эмас, қофияланган оддий бир хабар бўлиб қолади.

Миртемир поэзиясининг кучли томони ҳам шундаки, у бизнинг кайфиятимиз — ҳис, ҳаяжонимизга ранг бағишлайди.

Миртемир шеърларидан таркиб топган «Ленин жилмайиши» китобининг Давлат мукофотига тақдим қилиниши шеърият мухлисларини қувонтиради

Бу қутлуғ мавзуда қалам тебратаётган шоирга янгидан-янги муваффақиятлар тилаймиз.

Шоислом ШОМУҲАМЕДОВ,
филология фанлари кандидати.

1 Миртемир, Улибка Ленина, СП, М, 1966

Турли мамлакатларда

МЕҲНАТ ВА КАПИТАЛ

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. Франция радио эшиттириш ва телевидение бошқармасининг техник ходимлари беш кун иш ташлаганларидан кейин асосий талабларининг қондирилишига эришиб яна иш бошладилар.

Маъмурият ходимларнинг турли категориялари оладиган иш ҳақини кўпайтиришга ва уларнинг касаба союз ҳуқуқларини кенгайтиришга рози бўлди.

Телевидениенинг ижодий ходимлари — журналистлар, режиссёрлар, актёрлар забастовкани давом эттириш ниятидалар. Бунга сабаб шуки, ҳукумат уларнинг радио эшиттириш ва телевидение бошқармасига демократик низом бериш тўғрисидаги талабларини қондиришдан бош тортмоқда.

Шунингдек, қизғин музокаралар натижасида Франциянинг тикувчилик компанияларига қарашли корхона эгалари ён беришга мажбур бўлдилар. Ишчилар ва хизматчиларнинг иш ҳақи бу йил 10 процент оширилади, иш ҳақининг минимал миқдори эса 18 процентдан ортиқ бўлади. Шартномада отпускалар муддатини узайтириш ҳам кўзда тутилади.

ИТАЛИЯ

РИМ. Хўжайинлар «Сан Марко» кемасозлик ишхонасини ёпиб қўйишга уринган эдилар. Триест шаҳри ана шу уринишга қарши норозилик билдириб, ялпи забастовка эълон қилди. Сицилия, Ломбардия ва Италиянинг бошқа районларидаги қишлоқ хўжалик ишчилари ғалаёнга қўшилдилар.

Италия Коммунистик партиясининг депутатлар палатасидаги ва сенатдаги парламент группалари ташаббуси билан 30 июндан бошлаб бутун мамлакатда социал таъминотни ислоҳ қилиш ва пенсияларни кўпайтириш учун кураш ҳафтаси ўтказилади. Партия раҳбарлари Италиянинг миллионларча меҳнаткашлари кураш хафтасини ўтказиш соҳасидаги ташаббусни қўллаб-қувватлайдилар, деб ишонч билдирдилар.

МЕКСИКА

МЕХИКО. Мексикадаги миллий автоном университетнинг 2.500 ўқитувчиси иш ҳақининг оширилишини талаб қилиб иш ташлади.

Иш ташловчиларнинг раҳбари Феликс Барра бу талаб қондирилмаган тақдирда, яна 5 минг ўқитувчи забастовкага қўшилади, деди.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. Нарх ва даромадлар бошқармаси шаҳар транспортида қатнаш нархининг оширилишини маъқуллади. Бу тўғридаги қарор август ойида кучга киради ва жамоат транспортининг ҳамма турларига нисбатан жорий қилинади.

Англияда иш ҳақи қонуний тартибда бир миқдорда сақлаб қолинганй ҳолда, нархларнинг оширилишига ҳеч нарса тўсқинлик қилмаётган бўлса керак. Меҳнаткашларнинг ўз турмуш даражасини ошириш учун курашда забастовкадан бошқа воситалари қолмаётир. Ҳозирги вақтда Англияда темир йўлчилар ўртасида забастовка давом этмоқда. Бунинг натижасида Англиядаги темир йўлларнинг ярмидан кўпроғида поездлар қатнови тўхтаб қолди. Иш ташловчилар иш ҳақини ошириш тўғрисида берилган ваъданинг бажарилишини икки йилдан кўпроқ вақтдан буён кутаётганликларини айтмоқдалар ва ўз талабларининг дарҳол қондирилишини талаб қилмоқдалар. (ТАСС).

Янги репрессия

ВАШИНГТОН, 26 июнь. (ТАСС). Мамлакатда урушга қарши ҳаракат мислсиз кучайиб кетганлигидан қути учган Америка ҳукмдорлари АҚШнинг Вьетнамдаги агрессиясига қарши норозилик ҳаракатини бостириш учун қўлларидан келган ҳамма чораларни кўрмоқдалар. АҚШ конгресси кеча маъқуллаган қонун лойиҳаси намойишлар вақтида Америка байроғини ёндириб юборишни федерал қонунларга қарши жиноят, деб ҳисоблайди. Қонун лойиҳаси бунинг учун жазо тариқасида бир минг долларгача жарима солиш ва бир йиллик муддат билан озодликдан маҳрум этишни кўзда тутади. Қонун лойиҳаси тасдиқлаш учун президент Жонсонга юборилди.

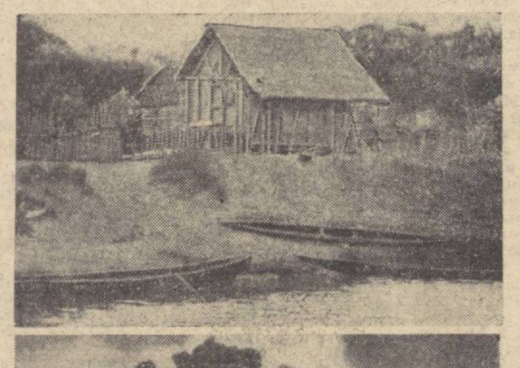

МАЛЬГАШ РЕСПУБЛИКАСИ Мадагаскар оролида жойлашган бўлиб, мамлакат аҳолисининг асосий кисмини сакалава қабиласига мансуб кишилар ташкил этади. Сиз юқоридаги суратда сакалава қабиласига мансуб кишиларнинг турар жойларини кўриб турибсиз. Пастдаги суратда эса Носи-Бе тоғи этакларида ўсадиган равенала — «сайёҳ дарахти» тасвирланган. Бу пальма дарахти гигант елпиғични эслатади , узунлиги 4 метр келадиган барглари орасида эса сайёҳларнинг чанқоғини босадиган муздаккина шарбатни доимо топиш мумкин. Сакалава қабиласи бу пальманинг фақат шарбатидангина эмас, балки ундан қурилиш материали сифатида ҳам фойдаланади.

С. Кулик фотолари, (ТАСС фотохроникаси).

ЧАД РЕСПУБЛИКАСИ. Шакарқамишни ўриш пайти.

ТАСС фотохроникаси.

ВАТАНПАРВАРЛАРНИНГ ЗАРБАЛАРИ

ХАНОЙ, 25 июнь. (ТАСС). Вьетнам информация агентлиги Озодлик агентлигига асосланиб хабар беради: 19 июндан 20 июнгача 160-тепалик районида (Куангчи вилоятининг шимолий қисми) ва Байсон ибодатхонасидан 5 километр ғарбда бўлиб ўтган икки кунлик жанг вақтида Жанубий Вьетнам Озодлик халқ қуролли кучлари жангчилари Американинг 600 дан ортиқ солдатини сафдан чиқарганлар.

НИГЕРИЯДАГИ АҲВОЛГА ДОИР

ЛАГОС, 25 июнь. (ТАСС). Нигерия федерал ҳукумати ажралиб чиққан Шарқий Нигерия режими билан тинч музокараларни қайта бошлаш масаласини муҳокама қилишга тайёр. Нигерия федерал ҳукуматининг бошлиғи Якубу Говон билан Англия нинг миллатлар ҳамдўстлиги ишлари билан шуғулланувчи давлат министри лорд Шеперд ўртасида олиб борилган музокаралар тамомланганидан сўнг бу ерда эълон қилинган Англия—Нигерия қўшма ахборотида ана шундай дейилади.

Федерал ҳукумат, дейилади ахборотда, тинч музокараларни қайта бошлаш масаласини муҳокама қилмоқ учун исталган пайтда исталган ерга ўз вакилларини юборишга тайёр.

Ахборотда яна айтиладики, Шарқий Нигериянинг ажралиб чиқишига барҳам берадиган битим тузишга муваффақ бўлишга қараб федерал ҳукумат бир группа чет эл кузатувчиларини жалб қилган ҳолда ўт очишни тўхтатиш чораларини кўришга розилик беради, шунингдек ибо қабиласининг хавфсизлигига гарантия берилади.

АЖОЙИБОТЛАР

НОҒОРА—ТЕЛЕГРАФ

АФРИКАНИНГ қалин ўрмонларида бир хабарни иккинчи бир қишлоққа маълум қилиш жуда қийин. Шу сабабли ўрмонлардаги қишлоқларнинг аҳолиси қўшни қишлоққа бирор хабарни етказмоқчи бўлишса ноғора чалишади.

Ноғоранинг товуши қўшни қишлоққа яхши ва аниқ эшитилиши учун уни тепаликларга ёки дарё қирғоқларига чиқиб чалишади. Ноғора чаладиган махсус каучук таёқчалар бор. Ноғоранинг ҳар бир оҳанги маълум бир «мазмун»ни ифодалайди.

Бу қишлоқларда ноғора чаладиган ва унинг товушини тушунадиган махсус кишилар бор. Аввал «огоҳлантириш бонги» урилади. Сўнг адрес, яъни шу хабарни эшитиши керак бўлган қишлоқнинг номи ва уни тинглаши зарур бўлган кишиларнинг исми-шарифи ноғора товушлари билан маълум қилинади. Шундан кейингина ноғорачи билдирмоқчи бўлган хабарини куйга солиб чалади. Уларнинг хабарлари деярли ҳамма вақт қўшни қишлоқларга аниқ ва равшан эшитилади. Агар бирор хавфдан қўшниларини огоҳ қилмоқчи бўлишса ноғорани бир марта зарб билан чалишади.

«ИССИҚ» ВА СОВУҚ МУЗЛАР

ТАБИАТДА музларнинг «иссиқ» ва совуқлари ҳам бўлар экан. Энг совуқ музлар минус 60 даражага тенг. Бундай музлар Антарктидада учрайди. Гренландиядаги музлар эса унга нисбатан анча «иссиқроқ», минус 28 градусдир. Альп чўққиларида ва Скандинавия тоғларида эса нол даражадан юқори бўлган «иссиқ» музлар ҳам бор.

БОКСЁР КЕНГУРА

ТОКИО кўчасидан полициячилар машинаси шошилинч боряпти. Унинг олдида Кенгура чопмоқда. Ниҳоят полициячилар кенгурани ўраб олдилар. «Жанг» бошланди. Кенгура қўл-оёқлари билан уриб, бир неча «рақиб»ларини йиқитди. Маълум бўлишича, Рухи лақабли бу кенгура циркда «боксёр» бўлган экан.

ОБ-ҲАВО

Бугун кундузи Ўзбекистоннинг ҳамма районларида ҳавонинг ўзгариб туриши, ёғингарчиликнинг бўлмаслиги кутилади. Фарғона водийсида деярли ёғингарчилик бўлмайди, 34-39 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво ўзгариб туради, ёғингарчилик бўлмайди. 34-36 даража иссиқ бўлади.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

7.40 — Чолғу куйлари, 8.25 — Концерт, 9.30 — Фортепьяно пьесалари, 9.50 — Халқаро мавзуларда суҳбат (тож.), 11.15—«Партия ходимининг минбари» (рус.), 11.25 — Куйлар, 12.15 — «Замондошлар», 13.30 — Куйлар, 16.10— Музикали соат (ёшлр учун), 16.50 — «Правда» газетасининг обзори, 17.00 — Татар куйлари, 18.00 — «Дин ваъда қилади, медицина даволайди», 18.10 — «Фарғона квартети», 19.20 — «Ғанижон Тошматов» (концерт-очерк), 20.10 — Миртемир СССР Давлат мукофотига номзод қилиб кўрсатилган «Ленин жилмайиши» китобидан шеърлар (Москва), 20.30 — «Ўзбекистон қурилишларида» радиожурнали, 21.00 — Халқаро мавзуларда суҳбат, 21.10 — Кечки концерт, 22.00 — Эстония ССРда Ўзбекистон санъати ва адабиёти декадасининг ёпилиш маросими Таллин шаҳридан олиб эшиттирилади

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

17.55 — **Кўрсатишлар программаси.**

Рус тилида: 18.00 — **Саҳифаларининг жонланиши** (болалар учун фильм-концерт), 18.20 — **Теленгиликлар,** 18.30 — **Хавф ёнингизда** (реклама), 18.45 — **Оқ йўл** (мактаб битирувчилар бали), 20.10 — **Кўрсатишлар программаси.**

Ўзбек тилида: 20.15 — **Теленгиликлар,** 20.25 — **«Ёшлик» студияси,** 21.15 — **Устоз ва мураббий,** 21.55 — **Кўрсатишлар программаси.**

22.00 дан — **Москва кўрсатади.**

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

18.00 — **Ўқув эшиттиришлари программаси. Инглиз тили** (студентлар учун), 18.30 — **Иншони қандай ёзмоқ керак?** (олий ўқув юртларига киоувчилар учун рус тилида), 19.00 — **Математика** (олий ўқув юртларига кирувчилар учун ўзбек тилида).

20.00 дан — **Москва кўрсатади.**

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 20.00 — **Телефильм.**

Рус тилида: 20.20 — **Шолохов** (ҳужжатли фильм), 21.25 — **Бадиий фильм.**

ТЕАТР

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 28/VI да **Жон қизлар,** 29/VI да **Мавлоно Муқимий.**

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Сангам — САНЪАТ САРОЙИ (эрталаб соат 11 ярим, кундуз 4 ва кеч 8 да).

Қўшнилар — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ», «ДРУЖБА» (тоқ соатларда), «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ», «МОСКВА» (кундуз ва кечқурун).

Саргузашт изловчилар — «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун), НАВОИЙ номли (эрталаб соат 9-40, кундуз 5 ва кеч 9-40 минутда).

Мени топ — «ДРУЖБА» (жуфт соатларда), «ВОСТОК» (эрталаб соат 10, кундуз 2 ва кеч 6 да)

Ҳиндлар суянчиғи — «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун).

Тилсим девор — «ВОСТОК» (кундуз соат 12, 4, кеч 8 ва 10 да).

Чангда қолган гул (ўзбек тилида) — НАВОИЙ номли (эрталаб соат 11 ярим, кундуз 2 ярим ва кеч 7 да)

ЁЗГИ БИНОДА

(кеч соат 9 ва 10-40 минутда бошланади)

Ҳиндлар суянчиғи — «ФЕСТИВАЛЬ».

ТОШКЕНТ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ

қуйидаги кафедралар бўйича вакант вазифаларга

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

КПСС тарихи, тупроқшунослик, тутшунослик (профессорлар ва доцентлар), сиёсий иқтисод — ассистентлар (2), умумий деҳқончилик — кафедра мудири (профессор ёки доцентлар) ва ассистент, қишлоқ хўжалик мелиорацияси — кафедра мудири (профессор ёки доцент), ассистентлар (2) ва доцент, пахтачилик—кафедра мудири (профессор ёки доцент), ипакчилик — кафедра мудири (профессор ёки доцент) ва доцент, ўсимликшунослик, ўсимликлар физиологияси ва микробиология, сабзавотчилик, ўрмончилик ва ўрмон мелиорацияси (доцентлар), чорвачилик, органик ва физколлоидли химия (доцентлар ва ассистентлар), тиллар — доцент ва 2 ўқитувчи, қишлоқ хўжалик иқтисоди — 2 доцент ва ассистент, қишлоқ хўжалигини ташкил қилиш, селекция ва уруғчилик, энергетика (ассистентлар).

Конкурс муддати эълон чиққан кундан сўнг бир ой.

Ҳужжатлар қуйидаги адресга юборилади: Тошкент область, Орджоникидзе райони, Орджоникидзе — 4 п/б.

Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалик министрлиги

Академик Р. Р. Шредер номидаги Боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-текшириш институти қошидаги

ТОШКЕНТ МЕВА-САБЗАВОТЧИЛИК ТЕХНИКУМИ

1968-1969 ўқув йилига

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Техникум колхоз, совхоз, ўрмон хўжалиги, шаҳар ва аҳоли яшайдиган пунктлар учун ўрта малакали **мева-сабзавотчилик бўйича агрономлар, субтропик экинлар бўйича агрономлар, ўрмончилик техниклари ва кўкаламзорлаштириш техниклари** тайёрлайди.

Мева-сабзавотчилик ва ўрмон хўжалиги бўлимларида **қўшимча равишда шоферлик ва тракторчилик** квалификацияси берилади.

Техникумга ўрта ва тўлиқсиз ўрта маълумотли эркак ва аёллар қабул қилинади.

Ўқиш муддати 10, 11-синфни тамомлаганлар учун 2 йил 6 ой, 7, 8-синфни тамомлаганлар учун 3 йил 6 ой.

Ўқиш ўзбек тилида олиб борилади, ўқишга кирувчилар қуйидаги фанлардан кириш имтиҳонлари топширадилар:

7, 8-синфни тамомлаганлар: она тили (диктант), математика (оғзаки):

Ўрта маълумотлилар: она тили ва адабиёт (иншо), химия (оғзаки).

Кириш имтиҳонларини муваффақиятли топширган, Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз флотидан демобилизация қилинганлар иш стажига эга бўлган ва корхона, қурилиш, совхоз ва колхозлар йўлланмаси билан келганлар конкурссиз қабул қилинади.

Кириш имтиҳонлари 1 дан 20 августгача ўтказилади.

Ўқишга кирувчилардан ариза 1968 йил 20 августгача қабул қилинади

Аризага қуйидаги ҳужжатлар қўшиб топширилади: аттестат ёки гувоҳнома, метриканинг копияси ёки паспорт (шахсан ўзи кўрсатади), таржимаи ҳол характеристика, соғлиғи ҳақида справка (Ф. № 286), турар-жойидан справка, 3 та фотосурат (3х4).

Бошқа шаҳардан келганлар ётоқ билан таъминланади.

Стипендия умумий тартибда тўланади.

Адрес: Тошкент область, Орджоникидзе район, Гулистон қишлоқ совети (61-62 автобусларнинг «Гулистон» қишлоқ Совети бекати).

ЎЗБЕКИСТОН ССР СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ МИНИСТРЛИГИ

1968—69 ўқув йили учун олий ўқув юртларининг кундузги бўлимига

СТУДЕНТЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ТОШКЕНТ МЕДИЦИНА ИНСТИТУТИ

(Тошкент шаҳар, К. Маркс кўчаси, 103-уй)

даволаш, педиатрия, санитария-гигиена, стоматология;

САМАРҚАНД МЕДИЦИНА ИНСТИТУТИ

(Самарқанд шаҳар, Артём кўчаси, 23-уй)

даволаш, педиатрия;

ТОШКЕНТ ФАРМАЦЕВТИКА ИНСТИТУТИ

(К. Маркс кўчаси, 103-уй)

фармация.

Аризалар 31 июлгача қабул қилинади. Ариза институт ректори номига танланган мутахассислик кўрсатилган ҳолда ёзилади.

Кириш имтиҳонлари — 1 дан 20 августгача қуйидаги фанлардан ўтказилади: оғзаки —физика, химия биология; ёзма—рус тили ёки ўзбек тили ва адабиёт.

ТОШКЕНТ ҲИСОБ-КРЕДИТ ТЕХНИКУМИ

1968-69 ўқув йилининг кундузги ва сиртқи бўлимларига қуйидаги мутахассисликлар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

пул муомаласи ва кредит, давлат банкасида ҳисоб ва техника, омонат кассаларда ҳисоб ва техника, қишлоқ хўжалигида молиялаштириш ва кредитлаштириш.

Аризалар 31 июлгача қабул қилинади кириш имтиҳонлари 1 дан 20 августгача.

Кириш имтиҳонларини топшириш ва техникумга қабул қилиш СССР техникумларига қабул қилиш қоидаси асосида бўлади

Ўқувчилар ётоқхона билан таъминланади.

Ҳужжатлар Тошкент шаҳар, 84, Далазор кўчаси, 29-уй, қабул комиссиясига юборилади. Телефонлар Б-8-07-31, Б-8-05-21.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС ВА ТЕЛЕФОНЛАР: ТОШКЕНТ, «ПРАВДА ВОСТОКА» КЎЧАСИ № 26, Редактор — В36545, Редактор ўринбосарлари — В37914, В39323. Маъсул секретарь — В34455 Масъул секретарь ўринбосарлари — В37283. Партия турмуши — В33469, Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш — В31216, Халқаро ҳаёт — В37604. Коммунистик тарбия — В31455. Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — В34780, Совет қурилиши — В33258, Қишлоқ хўжалик — В37604, Адабиёт ва санъат — В32036, В37221, Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари — В34451, Маҳаллий ахборот ва спорт — В32347, Оммавий ишлар ва хатлар — В38679, В33553. Иллюстрация — В34524, Стенографистка — В37343. Корректура — В37162, Эълонлар — В38142, Коммутатор — В30249, В30250, В30251, В30252, В30253 В30254, В30255, В30256. В30257, В30258, ОБЛАСТЬ МУХБИРЛАРИ: Андижон 48—85, Бухоро 31—41, Қарши 3—08, Нукус 42—62, Самарқанд 31—972. Термиз 23—27, Фарғона 41—88, Урганч 34—55.

Б № 149. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64633. Р. 08547.